

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

მეორე სექცია

საქმე „ალიევი საქართველოს წინააღმდეგ“

(საჩივარი № 522/04)

გადაწყვეტილება
სტრასბურგი

2009 წლის 13 იანვარი

საბოლოო გახდა
13/04/2009

წინამდებარე გადაწყვეტილებაში შესაძლოა შევიდეს რედაქციული ცვლილებები

საქმეში: ალიევი საქართველოს წინააღმდეგ,
ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (მეორე სექცია) პალატამ,
შემდეგი შემადგენლობით:
ფრანსუა ზ ტულკენსი, თავმჯდომარე,
ირენეუ კაბრალ ბარეტო,
ვლადიმერო ზაგრებელსკი,
დანუტე იოჩიენე,
დრაგოლიუბ პოპოვიჩი,
ანდრეშ შაიო,
ნონა წოწორია, მოსამართლეები,
და *სალი დოლე*, სექციის განმწესრიგებელი,
განიხილა რა საქმე პალატის 2008 წლის 9 დეკემბრის სხდომაზე, გამოიტანა
შემდეგი გადაწყვეტილება:

1. პროცედურა

1. საქმის საფუძველია საჩივარი (№ 522/04), რომელიც სასამართლოში წარადგინა საქართველოში ლტოლვილმა, ეთნიკურად ჩეჩენმა რუსეთის მოქალაქემ, ბ-ნმა *აბდულჰამიტ ალიევმა* („მომჩივანი“), 2003 წლის 31 ოქტომბერს, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის („კონვენცია“) 34 - ე მუხლის საფუძველზე.

2. მომჩივანს წარმოდგენენ „კონსტიტუციის 42-ე მუხლის“ ადვოკატები, ქ-ნები, *მაკა გიოშვილი*, *თამარ გაბისონია* და *მანანა კობახიძე*. ქ-ნი *მანანა კობახიძე* მომჩივანს წარმოადგენს 2006 წლის 28 მარტიდან. 2007 წლის 15 თებერვლამდე მომჩივანს ასევე წარმოადგენდა ქ-ნი *ლია მუხაშავერია* - ადვოკატი, რომელიც საქმიანბას თბილისში ახორციელებს. საქართველოს მთავრობა თანმიმდევრულად იყო წარმოდგენილი ქ-ნ *ირინე ბართაიასა* და ბ-ნების, *სიმონ პაპუაშვილისა* და *მიხეილ კეკენაძის* მიერ.

3. მომჩივანი ასაჩივრებდა პატიმრობის პირობებს თბილისის №5 საპყრობილეში, ასევე, ამავე საპყრობილეში, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ფაქტებს 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის დამეს.

4. მთავრობამ კომენტარები წარმოადგინა 2006 წლის 27 იანვარსა და 25 აპრილს, ხოლო მომჩივანმა – 2006 წლის 25 მარტსა და 18 სექტემბერს (რეგლამენტის 54-ე (§1) მუხლი). სასამართლოს მოთხოვნის შემდეგ, ორივე მხარემ წარმოადგინა დამატებითი ინფორმაცია, შესაბამისად, 2007 წლის 17 და 21 მაისს (რეგლამენტის 54-ე (§2 „ა“) მუხლი).

5. რაც შეეხება რუსეთის მთავრობას, მან სასამართლოს აცნობა, რომ არ აპირებდა საქმეში მესამე მხარედ ჩართვას. (კონვენციის 36-ე (§1) მუხლი და რეგლამენტის 44-ე (§1) მუხლი).

ფაქტები

1. საქმის გარემოებები

6. მომჩივანი დაიბადა 1957 წელს და ცხოვრობს საქართველოში 1999 წლის მარტიდან (სხვა ვერსიის თანახმად, 2000 წლიდან), როგორც ლტოლვილი.

7. იძებნებოდა რა „ინტერპოლის“ მიერ, მომჩივანი დაკავებულ იქნა 2002 წლის 3 მაისს ფოთში, საქართველოს შესაბამისი უწყებების მიერ. რუსული მხარისგან 1998 წლის 6 იანვარს მიღებული მისი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ დადგენილების საფუძველზე. მომჩივნის წინააღმდეგ რუსეთში აღძრული იყო სისხლის სამართლის საქმე განზრახ სხეულის დაზიანების ფაქტზე.

8. 2002 წლის 7 მაისსა და 13 ივნისს, საქართველოს გენერალური პროკურატურა ითხოვდა რუსეთის ფედერაციისგან მომჩივნის დაპატიმრებასა და ექსტრადიციასთან დაკავშირებული საქმის მასალების გადმოგზავნას. რუსეთის ფედერაციის გენერალურმა პროკურატურამ, 2002 წლის 21 ივნისს, საქართველოს გენერალურ პროკურატურაში გამოგზავნა მასალები და შუამდგომლობა მომჩივნის რუსეთის ფედერაციაში ექსტრადიციის შესახებ.

9. 2002 წლის 31 ივლისს საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ, რუსეთიდან მიღებული მასალების შესაბამისად, მიიღო დადგენილება მომჩივნის რუსეთში ექსტრადიციის შესახებ.

10. გამომდინარე იქიდან, რომ საქართველოს ეროვნული სამართალი არ აზუსტებდა ამგვარი გადაწყვეტილების გასაჩივრების საშუალებას („შამაევი და 12 სხვა საქართველოსა და რუსეთის წინააღმდეგ“, №36378/02, §§ 169 და 176 *in fine*, CEDH - 2005 III), მომჩივანმა აღნიშნული გადაწყვეტილება მიიჩნია უკანონოდ და „გააპროტესტა“ საქართველოს უზენაეს სასამართლოში.

11. 2002 წლის 28 ნოემბრის გადაწყვეტილებაში უზენაესმა სასამართლომ აღნიშნა:

„(...) კონსტიტუციის 42-ე (§1) მუხლის I პუნქტის შესაბამისად, ყოველ ადამიანს უფლება აქვს თავის უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად მიმართოს სასამართლოს. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 259-ე მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად, გადასაცემ პირს უფლება აქვს, დაცვის მიზნით მიმართოს სასამართლოს, თუმცა, სსსკ არ განსაზღვრავს ასეთი საჩივრის განხილვის დროს გასატარებელ პროცედურებს (...). ამის მიუხედავად, აღნიშნულ საკანონმდებლო ხარვეზს არ შეუძლია ხელი შეუშალოს დაინტერესებულ პირს მისი კონსტიტუციითა და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით გარანტირებული უფლების განხორციელებაში (...). [უზენაესი სასამართლო] მიიჩნევს, რომ ბატონ ალიევის სარჩელი განხილულ ინდა იქნეს სსსკ-ის 242-ე მუხლის ინტერპრეტაციის ანალოგიურად, რომლის თანახმად, მომკვლევის, გამომძიებლის ან პროკურორის ქმედება შეიძლება გასაჩივრდეს სასამართლოში თუ პირი მას დაუსაბუთებლად ან უკანონოდ მიიჩნევს. ბ-ნი ალიევის ექსტრადიციის გადაწყვეტილება მიიღო რა გენერალურმა პროკურატურამ, აღნიშნული სარჩელი განხილულ უნდა იქნეს მთაწმინდა-კრწანისის პირველი ინსტანციის სასამართლოს, ტერიტორიულად კომპეტენტური ორგანოს, მიერ.“

12. უზენაესი სასამართლოს 2002 წლის 28 ნოემბრის გადაწყვეტილების შესაბამისად, კრწანისი-მთაწმინდის რაიონულმა სასამართლომ, 2002 წლის 19 ნოემბერს განიხილა მომჩივნის სარჩელი, რომელიც არ დაკმაყოფილდა. მომჩივანმა აღნიშნული გადაწყვეტილება საკასაციო წესით გაასაჩივრა უზენაეს სასამართლოში. იგი ამტკიცებდა, რომ საქართველოში იმყოფებოდა კანონიერად, ჰქონდა ლტოლვილის სტატუსი და თავისი სამართლებრივი მდგომარეობით უთანაბრდებოდა საქართველოს მოქალაქეს. მომჩივანი ასევე აცხადებდა, რომ იგი დაკავებისთანავე არ ყოფილა წარდგენილი სასამართლოს წინაშე, რომელიც იმსჯელებდა მისი დაკავების კანონიერებასა და აღკვეთი ღონისძიების შეფარდების მიზანშეწონილობაზე.

13. 2003 წლის 17 იანვარს, უზენაესმა სასამართლომ გააუქმა კრწანისი-მთაწმინდის რაიონული სასამართლოს 2002 წლის 19 ნოემბრისა და გენერალური პროკურატურის დადგენილება მომჩივნის რუსეთში ექსტრადიციის შესახებ. სასამართლომ თავისი გადაწყვეტილება ახსნა იმ ფაქტით, რომ გენერალური პროკურატურა არ ფლობდა ექსტრადიციისათვის საჭირო ყველა დოკუმენტს, რომ რუსული მხარის მიერ 1998 წლის 6 იანვარს მიღებული დადგენილებიდან გამომდინარე მომჩივნის პატიმრობის 3-თვიანი ვადა 2002 წლის 3 აგვისტოს ამოიწურა და რომ საქართველოს შესაბამისი უწყებების არაერთი მოთხოვნის მიუხედავად, რუსულ მხარეს მომჩივნის პატიმრობის გაგრძელების შესახებ არავითარი გადაწყვეტილება არ წარმოუდგენია. სსსკ-ის 259-ე (§3) მუხლის შესაბამისად. ამრიგად, მიიჩნია რა მომჩივნის პატიმრობა უკანონოდ 2002 წლის 3 აგვისტოს შემდეგ, სასამართლომ ექსტრადიციის შესახებ აქტის დაუყოვნებლივ გაუქმება დაადგინა.

14. თუმცა მომჩივნის გათავისუფლება არ მომხდარა, ვინაიდან მას, საქართველოს შესაბამისმა უწყებებმა, 2003 წლის 10 იანვარს, ბრალი წაუყენეს სახელმწიფო მოხელეების მიმართ ძალადობრივი წინააღმდეგობის გაწვევაში, რასაც ადგილი ჰქონდა 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამეს და ციხის თანამშრომლებისადმი დაუმორჩილებლობის ფაქტზე, ციხის ფუნქციონირებისათვის ხელის შეშლის მიზნით (იხ. ზემოთ §20).

15. უფრო კონკრეტულად, 2002 წლის 23 აგვისტოს, მომჩივანი მოათავსეს თბილისის მე-5 საპყრობილის № 88 საკანში, რომელშიც 15-მდე ჩეჩენი პატიმარი იმყოფებოდა. 11 მათგანი 2002 წლის აგვისტოში, რუსეთ-საქართველოს საზღვარზე დააკავეს საბაჟო წესების დარღვევით იარაღის გადატანის, ტარების, დამალვისა და საზღვრის უკანონო გადაკვეთის ბრალდებით (შამაევი, §§ 57 და 58). შემდგომში, აღნიშნული 11 პირი ექსტრადირებულ იქნა რუსეთში, ისე, რომ ისინი ამის შესახებ ინფორმირებულნი არ ყოფილან (*Ibid*, §§ 378, 379 და 416-426). 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამეს დაგეგმილი იყო 4 მათგანის გადაცემა რუსეთისათვის, საქართველოს გენერალური პროკურატურის 2002 წლის 2 ოქტომბრის დადგენილების საფუძველზე. №88 საკნის პატიმრებმა, რომლებმაც აღნიშნულის შესახებ არაფერი იცოდნენ და მხოლოდ 3 ოქტომბერს, საღამოს, ტელევიზიით შეტყვევეს, რომ „3 და 5 აგვისტოს, რუსეთ-საქართველოს საზღვარზე დაკავებული

რამდენიმე ჩეჩენის ექსტრადიცია გადაწყვეტილი იყო“, ფიზიკური წინააღმდეგობა გაუწიეს ხელისუფლების წარმომადგენლებს, რომლებიც მათთან საკნის დატოვების მოთხოვნით მივიდნენ. კერძოდ, ხელისუფლების წარმომადგენლებმა მათ წაუყენეს ფიქტიური მიზეზები, რის გამოც მათ საკანი უნდა დაეტოვებინათ. მსგავსი ტაქტიკა, სავარაუდოდ, ითვალისწინებდა 4 გადასაცემი პირის საკნის დანარჩენი პატიმრებისაგან განცალკევებას ზედმეტი სირთულეების გარეშე (*Ibid*, §§ 214-216, 376 378 და 455).

16. აღნიშნული მოვლენების პარალელურად, 2002 წლის 4 ოქტომბერს, № 88 საკნის ზოგიერთი ჩეჩენი პატიმრის ადვოკატებმა მიმართეს ევროპულ სასამართლოს, რომელმაც, იმავე დღეს, 17 საათამდე გადაწყვიტა, საქართველოს მთავრობისთვის, რეგლამენტის 39-ე მუხლის საფუძველზე, მიეთითებინა, რომ სასურველი იყო, მხარეებისა და სამართალწარმოების სწორად წარმართვის ინტერესებიდან გამომდინარე, არ მომხდარიყო 2002 წლის 2 ოქტომბრის დადგენილებაში ხსენებული პირების რუსეთში ექსტრადიცია. მაგრამ 4 დაკავებული გადაეცა რუსულ მხარეს 2002 წლის 4 ოქტომბერს, 19:40 საათზე (შამაევი და სხვები, ხსენებული ზემოთ, §§ 5-12, 453-455 და 479).

17. 2002 წლის 4 ოქტომბერს, სასჯელაღსრულების ადმინისტრაციის მიერ მოწვეულ იქნა ექსპერტი, მომჩივნისთვის №88 საკნის პატიმრებსა და ხელისუფლების წარმომადგენლებს შორის მომხდარი კონფლიქტის შედეგად მიყენებული დაზიანებების სიმძიმის დასადგენად. სამედიცინო ექსპერტმა გამოავლინა 4 სმ-იანი ნაკაწრი წელზე, 3 სისხლჩაქცევა ბარძაყებზე, რომელთაგან 1-ლი იყო 8×2 სმ და მე-2 - 5×2 სმ, ასევე სიწითლე ბარძაყებზე, შესაბამისად, 5×1 სმ, 3×2,5 სმ, 6×1 სმ და 6,5×1 სმ. 3 მსგავსი ნაკვალევი, შესაბამისად, 1×0,5 სმ, 1×0,5 სმ და 1×1 სმ, აღმოჩენილ იქნა თავზე. ექსპერტმა გამოავლინა სავარაუდოდ, ბლაგვი საგნით მიყენებული დაზიანებები, რომლებიც მიჩნეულ იქნა, როგორც მსუბუქი და საფრთხეს არ უქმნიდა მომჩივნის ჯანმრთელობის მდგომარეობას („2002 წლის 4 ოქტომბრის ექსპერტიზის დასკვნა“).

18. 2002 წლის 8-11 ნოემბერს მომჩივანი გასინჯა სხვა სამედიცინო ექსპერტმა პროკურატურის 2002 წლის 29 ოქტომბრის გადაწყვეტილების საფუძველზე და თავის დასკვნაში დაადასტურა წინა ექსპერტიზის დასკვნა, რომლის მომზადების თარიღი უცნობია („2002 წლის ნოემბრის ექსპერტიზის დასკვნა“).

19. აღნიშნული მოვლენების შემდგომ, მომჩივანს, სხვა არაექსტრადირებულ თანამოსაკნეებთან ერთად, წარედგინა ბრალი 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამეს ხელისუფლების წარმომადგენლებზე თავდასხმაში, რომლებიც საკნიდან 4 გადასაცემი პირის გაყვანას ცდილობდნენ (შამაევი §§ 96 და 97).

20. აღნიშნული პროცედურის ფარგლებში, 2003 წლის 12 იანვარს, კრწანისი-მთაწმინდის რაიონის მოსამართლის ბრძანებით მომჩივანს შეეფარდა დაპატიმრება 3 თვის ვადით, იმ მოტივით, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის („სსკ“) 353-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული, რომლის ჩადენაშიც მას ბრალი ედებოდა, მიეკუთვნება მძიმე დანაშაულის კატეგორიას, რომ საგამოძიებო ორგანოების მხრიდან არავითარ პროცედურულ დარღვევას არ ჰქონია ადგილი და

რომ თავმოყრილი იყო მომჩივნისათვის წინასწარი პატიმრობის შეფარდების გამამართლებელი ფორმალური და ფაქტობრივი ელემენტები.

21. მომჩივანმა აღნიშნული ბრძანება გაასაჩივრა თბილისის საოლქო სასამართლოში იმ მოტივით, რომ არ გადაუკვეთავს რა რუსეთ-საქართველოს საზღვარი 2002 წლის აგვისტოში ზემოაღნიშნულ ჩეჩნებთან ერთად, მას არ შეიძლებოდა შეხებოდა 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამეს დაგეგმილი ექსტრადიცია. შესაბამისად, მას ხელისუფლების წარმომადგენელთათვის წინააღმდეგობის გაწევის არავითარი ინტერესი არ ჰქონდა. უფრო მეტიც, მომჩივნის აზრით, აღნიშნულ თავდასხმაში მისი მონაწილეობის შესახებ მტკიცებულებები არ მოიპოვებოდა.

22. 2003 წლის 17 იანვარს თბილისის საოლქო სასამართლომ ბოლო ინსტანციით არ დააკმაყოფილა აღნიშნული (სსსკ-ის 243-ე მუხლის §1, „ა“ აბზაცი) მიერ. რომელიც გადაწყვეტილების მიღებისას ქვედა ინსტანციის მოტივებს დაეყრდნო.

23. 2003 წლის 10 აპრილს, თბილისის საოლქო სასამართლომ მომჩივნის წინასწარი პატიმრობის ვადა 2003 წლის 11 მაისამდე გააგრძელა. აღნიშნული გადაწყვეტილება საბოლოო იყო და გასაჩივრებას არ ექვემდებარებოდა (სსსკ-ის 243-ე (§11) მუხლი).

24. 2003 წლის 3 მაისს მომჩივანს გულის შეტევა დაემართა და გადაყვანილ იქნა ციხის საავადმყოფოში გამოჯანმრთელებამდე. 2003 წლის 6 სექტემბერს მომჩივანი გადაყვანილ იქნა თბილისის 1-ლ საპრობილეში (სხვა ვერსიის თანახმად, მე-5 საპრობილეში (იხ. §73 ზემოთ)). 2003 წლის 31 ოქტომბერს, ევროპული სასამართლოსთვის მიმართვისას, მომჩივანი ამტკიცებდა, რომ იმყოფებოდა თბილისის მე-5 საპრობილეში.

25. იუსტიციის სამინისტროს სამედიცინო სამსახურის წერილიდან ირკვევა, რომ 2004 წლის 25 თებერვალს, მომჩივანი გასინჯა სამედიცინო კომისიამ თბილისის მე-5 საპრობილეში. დასმულ იქნა გულის იშემიის, ინფარქტის შემდგომი კარდიოსკლეროზისა და ასთმის სინდრომის დიაგნოზი.

26. 2004 წლის 14 აპრილს მომჩივანი წარდგენილ ბრალდებაში დამნაშავედ იქნა ცნობილი მთაწმინდა-კრწანისის სასამართლოს მიერ და მიესაჯა 4 წლით თავისუფლების აღკვეთა. განაჩენის მიხედვით, 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამეს, თბილისის მე-5 საპრობილის №88 საკანში 14 პატიმარი იმყოფებოდა. მათ ტელევიზიით შეიტყვეს, რომ დაკავებული ჩეჩნები, რომლებმაც 2002 წლის 3 და 5 აგვისტოს არალეგალურად გადაკვეთეს რუსეთ-საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი, ექსტრადირებულნი იქნებოდნენ რუსეთში. ვინაიდან არ იცოდნენ, კონკრეტულად რომელი პატიმრის ექსტრადირება იყო მოსალოდნელი, №88 საკანში მყოფი ყველა პატიმარმა გადაწყვიტა ფიზიკური წინააღმდეგობა გაეწიათ საკნიდან მათ გამოსაყვანად მისული ხელისუფლების წარმომადგენლებისათვის. პატიმრები შეიარაღებულები იყვნენ რკინის ნაჭრებით, საწოლებისა და ონკანის ნაწილებით. მათ დაჭრეს ბ-ნები *ა. დალაქიშვილი, ე.ქერდიყოშვილი, ზ. ჩეჩაბერიძე, მ. ბუჩუკური, ბ. სამადაშვილი*, და *ზ. კოვზირიძე* – იუსტიციის სამინისტროს წარმომადგენლები და დაზარალებულები.

27. 1-ლ ინსტანციაში საქმის განხილვისას, ისევე როგორც შემდგომში, მომჩივანი თავს დამნაშავედ არ ცნობდა, ამტკიცებდა რა, რომ აღნიშნულ ღამეს, ის ხმაურმა გააღვიძა და მან საკანში დაინახა საპყრობილის უფროსი და ციხის 5 თანამშრომელი, რომლებიც პატიმრებს საკნის დატოვებას სთხოვდნენ. პასუხად, პატიმრებმა მოითხოვეს, რომ ჯერ მათი ადვოკატები გამოემძახებინათ. ციხის უფროსი და თანამშრომლები გავიდნენ საკნიდან და ცოტა ხნის შემდეგ, იუსტიციის სამინისტროს სპეცდანიშნულების რაზმი საკანში შევიდა. მათ სცემეს პატიმრები. მომჩივნის თქმით, პატიმრების მხრიდან ფიზიკური ზეწოლის ფაქტი ციხის ადმინისტრაციის გამოგონილია.

28. 2004 წლის 14 აპრილის განაჩენი სააპელაციო სასამართლომ 2004 წლის 26 აგვისტოს ძალაში დატოვა. საკასაციო გადაწყვეტილებაში უზენაესმა სასამართლომ ასევე დაადასტურა მომჩივნის ბრალეულობა, მაგრამ სასჯელის ზომა 2 წლითა და 8 თვით განსაზღვრა.

29. 2005 წლის 6 იანვარს მომჩივანი განთავისუფლდა თბილისის მე-5 საპყრობილიდან, რომელიც 1-ლ საპყრობილესთან გაერთიანდა (§§ 34 და 65).

30. 2006 წლის 24 მარტის სამედიცინო ცნობის თანახმად, მომჩივანს პოსტ-ტრავმული სტრესი აწუხებდა დეპრესიული ნევრასთენიის სინდრომთან ერთად, ჩეჩნეთის ომის გამო, რომელსაც ის გამოექცა და ასევე, საქართველოში მისი პატიმრობის პირობებიდან გამომდინარე.

შესაბამისი ეროვნული კანონმდებლობა

31. საქართველოს კონსტიტუცია

მუხლი 42§1

„1. ყოველ ადამიანს უფლება აქვს თავის უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად მიმართოს სასამართლოს.“

32. იმ დროისათვის მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი

„1. საჯარო სისხლისსამართლებრივი დევნა ხორციელდება ყველა კატეგორიის დანაშაულის საქმეებზე.“

2. საჯარო სისხლისსამართლებრივ დევნას ახორციელებენ პროკურორი და გამომძიებელი ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა განცხადებების, სახელმწიფო ორგანოთა და არასახელმწიფო ორგანიზაციათა შეტყობინებების, ასევე მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა ცნობების საფუძველზე

4. მომკვლევნი, გამომძიებელი და პროკურორი ვალდებული არიან დანაშაულის ნიშნების აღმოჩენის ყველა შემთხვევაში, თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში აღძრან საჯარო ბრალდების საქმე, მიიღონ ზომები დანაშაულის გასახსნელად და დამნაშავის დასადგენად, არ დაუშვან უდანაშაულო პირის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემა.“

2005 წლის 25 მარტს, ზემოხსენებული 24-ე მუხლის მე-4 პარაგრაფი ამოღებულ იქნა.

44-ე მუხლი §§ 24 და 26

„ბრალდებული - სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემული პირი.

მსჯავრდებული - პირი, რომლის მიმართაც გამოტანილია სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი.“

მუხლი 140 §17

„მხარეებს უფლება აქვთ, შუამდგომლობით მიმართონ იმ მოსამართლეს, რომელიც ბრძანების საფუძველზე იქნა გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიება, (...) აღნიშნული ღონისძიების გაუქმების ან მისი სხვა უფრო მსუბუქი ღონისძიებით შეცვლის შესახებ (...) მხარეებს მოსამართლისათვის ასეთი შუამდგომლობით მიმართვის უფლება აქვთ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ აღმოჩნდა ახალი არსებითი გარემოება, რომელიც ბრძანების გაცემისას მოსამართლისათვის ცნობილი არ იყო და ამასთან აუცილებელს ხდის გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიების საფუძვლიანობის გადამოწმებას.“

მუხლი 235 §§1 და 2

„1. საჩივარი შეაქვთ სისხლის სამართლის საქმის წარმოებისათვის პასუხისმგებელ სახელმწიფო ორგანოში ან იმ თანამდებობის პირთან, რომელიც კანონით უფლებამოსილია განიხილოს შესაბამისი საჩივარი და მიიღოს გადაწყვეტილება (...)

2. საჩივარი მომკვლევის, მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლის ან გამოძიების ორგანოს უფროსის მოქმედების ან გადაწყვეტილების გამო უნდა გადაეცეს შესაბამის პროკურორს. საჩივარი პროკურორის მოქმედების ან გადაწყვეტილების გამო უნდა გადაეცეს ზემდგომ პროკურორს.“

მუხლი 242 §1

„1. სასამართლოში შეიძლება გასაჩივრდეს მომკვლევის, გამომძიებლის ან პროკურორის მოქმედება და გადაწყვეტილება, რომლებიც, მომჩივნის აზრით, უკანონო და დაუსაბუთებელია, კერძოდ:

ა) სისხლისსამართლებრივი დევნის ან/და წინასწარი გამოძიების შეწყვეტის შესახებ პროკურორის დადგენილება;

ბ) სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლის ან პროკურორის დადგენილება

გ) ექსპერტიზის დანიშვნაზე უარის თქმის შესახებ, გამომძიებლის ან პროკურორის დადგენილება.“

მუხლი 243 §§ 1 და 11

243-ე მუხლის I-ლი პუნქტის შესაბამისად, წინასწარი პატიმრობის შესახებ რაიონული ან საქალაქო სასამართლოს მიერ პირველი ინსტანციისთ გამოტანილი გადაწყვეტილება შესაძლებელია გასაჩივრდეს 48 საათში სააპელაციო სასამართლოს საგამომძიებო კოლეგიაში. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საბოლოოა.

ფაქტების დადგომის დროისათვის ძალაში მყოფი 243-ე მუხლის მე-11 პუნქტის შესაბამისად, წინასწარ პატიმრობის ვადის გაგრძელების თაობაზე სასამართლო გადაწყვეტილება გასაჩივრებას არ ექვემდებარებოდა და საბოლოო იყო.

მუხლი 259

„1. გადასაცემი პირის დაკავება, დაპატიმრება (...) შეიძლება იმ შემთხვევაში, როცა გადაცემის მოთხოვნას თან ერთვის სათანადოდ დამოწმებული სასამართლო ორდერი (ბრძანება) ისეთი საპროცესო მოქმედების ჩატარების შესახებ, რომელიც ზღუდავს მოქალაქეთა კონსტიტუციურ უფლებებსა და თავისუფლებებს.

3. გადაცემის მოთხოვნის საფუძველზე დაპატიმრებული უცხო სახელმწიფოს მოქალაქე შეიძლება პატიმრობაში იყოს არა უმეტეს სამი თვისა, თუ არ იქნა შემოსული სასამართლო ორდერი (ბრძანება) ამ ვადის გაგრძელების თაობაზე.

4. გადასაცემ პირს უფლება აქვს თავის უფლებების დაცვის მიზნით მიმართოს სასამართლოს.“

მუხლი 261§1

„დანაშაულის ნიშნების არსებობის ყველა შემთხვევაში გამომძიებელი, პროკურორის თანხმობით ან პროკურორი, თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში, ვალდებული არიან აღძრან სისხლის სამართლის საქმე.“

მუხლი 263

“სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაზია ცნობები დანაშაულის ჩადენის შესახებ, რომლებიც მომკვლევს, მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებელს ან პროკურორს მიაწოდეს მოქალაქემ, ... ანდა ისინი მოძიებულია მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში, ... ასევე სისხლის სამართლის საქმის გამოძიებისას გამოვლენილი ცნობები.“

33. 1999 წლის 22 ივლისის კანონი პატიმრობის შესახებ

მუხლი 1§1

„ეს კანონი აწესრიგებს საქართველოს ტერიტორიაზე პატიმრობასთან, როგორც სასჯელის ღონისძიების აღსრულებასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს.“

მუხლი 9§1

„სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მომხდარი დანაშაულის მოკვლევა და გამოძიება ხდება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით. მოკვლევას აღნიშნულ საქმეებზე აწარმოებს დეპარტამენტის უსაფრთხოების სამსახური.“

მუხლი 26

„მსჯავრდებულს უფლება აქვს:

ა) უზრუნველყოფილი იყოს:

ა. ა) საცხოვრებელი სადგომით, კვებით, ტანსაცმლით (...);
(..);

ბ) შეიტანოს საჩივარი სასჯელადსრულების დაწესებულების ადმინისტრაციის, მოსამსახურეთა, დეპარტამენტის ან სხვა სახელმწიფო დაწესებულების უკანონო მოქმედებაზე.“

მუხლი 33

„1. სასჯელადსრულების დაწესებულებაში მსჯავრდებულისათვის გამოყოფილი საცხოვრებელი სადგომი, უნდა შეესაბამებოდეს სამშენებლო-ტექნიკურ და სანიტარიულ-ჰიგიენურ ნორმებს და უზრუნველყოფდეს მსჯავრდებულის ჯანმრთელობის შენარჩუნებას.

2. ერთ მსჯავრდებულზე საცხოვრებელი ფართობის ნორმა ... საპყრობილეში 2,5 კვ.მ-ზე, ... ნაკლები.

4. საცხოვრებელ სადგომს უნდა ჰქონდეს ფანჯარა, რომელიც უზრუნველყოფს ბუნებრივ განათებას და ვენტილაციას.“

მუხლი 85§1

„ბრალდებულს, რომელიც დაპატიმრებულია (შემდგომში – პატიმარი) ... ამყოფებენ საპყრობილის სპეციალურ საპატიმრო განყოფილებაში.“

მუხლი 86§1

„საპყრობილის სანიტარიულ-ჰიგიენური პირობები უნდა შეესაბამებოდეს ამ კანონით დადგენილ ნორმებს.“

34. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2003 წლის 8 სექტემბრის ბრძანება № 998.

აღნიშნული ბრძანებით, იუსტიციის მინისტრმა გააუქმა თბილისის №5 საპყრობილე და შეუერთა მიმდებარე ტერიტორიაზე არსებულ №1 საპყრობილეს (1 და მე-2 პუნქტები). ბრძანება ძალაში შევიდა 2004 წლის 1 თებერვალს ორი ციხის გაერთიანება 2005 წლის 7 ოქტომბერს დასრულდა, როდესაც აღნიშნული ბრძანება გაუქმდა და ხელახლა მოხდა ორი ციხის განცალკევება.

35. წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთის ევროპის კომიტეტის 2002 წლის 25 ივლისს გამოქვეყნებული მოხსენება საქართველოში 2001 წლის 6-18 მაისს განხორციელებული ვიზიტის შემდეგ

„69. №1 საპყრობილე მდებარეობს №5 საპყრობილის გვერდით. იგი თავდაპირვალად აშენდა 1860 წელს როგორც საწყობი და საპატიმროდ გადაკეთდა მე-19 საუკუნის ბოლოს. იგი წარმოადგენს დახურული ტიპის, მკაცრი რეჟიმის ციხეს, რომელიც ამ ტიპის ერთადერთი დაწესებულებაა საქართველოში და იგი განკუთვნილია მძიმე დანაშაულის ჩადენაში მსჯავრდებული მამაკაცებისათვის (...)

74. დაწესებულების შენობები უაღრესად ამორტიზირებულია (დახეთქილი ბათქაში, კედლებზე გადაცლილი საღებავი, ჩამტვრეული ფანჯრები, დაზიანებული იატაკი, სიცოცხლისათვის საშიში გაუმართავი ელექტროგაყვანილობა/აპარატურა და მწყობრადან გამოსული წყალგაყვანილობის

სისტემები), რაც სრულიად შეუსაბამო გარემოს ქმნის როგორც პატიმრების, ისე ციხის თანამშრომლებისათვის.

75. ყველაზე სავალალო მდგომარეობა აღინიშნა მთავრი კორპუსის სარდაფში, სადაც განთავსებული იყო საკნები (“საკარანტინო ოთახები”) ახლადმოყვანილი პატიმრებისა და სხვა სასჯელარსრულების დაწესებულებებში გადასაცემი პირებისათვის. აქვე მდებარეობდა დისციპლინარული სასჯელის განყოფილება (“კარცერი”) მამაკაცი პატიმრებისთვის. გარდა ამისა, სარდაფის ყოფილი სიკვდილმისჯილთა საკნები გამოიყენებოდა პროკურორის გადაწყვეტილებით ან მათივე უსაფრთხოების მიზნით იზოლირებული პატიმრებისთვის. ვიზიტის დროს სარდაფის საკნებში განთავსებულ პატიმართა მცირე რაოდენობა არ ასახავდა აქ ჩვეულებრივ მყოფ პატიმართა რაოდენობას, რაც შემდეგში ცხადყო საპრობილის სარეგისტრაციო ჟურნალების შემოწმებამ.

დელეგაციის მიერ სარდაფის დათვალიერებამ გამოავლინა, რომ აქ ერთი პატიმრის საცხოვრებელი ფართი შეიძლება 1,7 კვ.მ.-ც კი იყოს. გარდა ამისა ჩვეულებრივ საკნები ბნელი, გაუნიავებელი, ნესტიანი და უსუფთაო იყო. მოგვიერ ისინი ნაგვის გროვებით იყო სავსე და მათი მდგომარეობა იმდენად სავალალო იყო, რომ ძნელად ექვემდებარებოდა აღწერას. ვიზიტის ბოლოს დელეგაციამ თხოვა საქართველოს ხელისუფლებას შეეწყვიტა სარდაფის გამოყენება და 3 თვის განმავლობაში მიეცა დასტური ამის თაობაზე. (2001 წლის 26 ნოემბრის წერილით საქართველოს ხელისუფლებამ აცნობა წამების საწინააღმდეგო კომიტეტს, რომ №5 საპრობილის სარდაფი, მათ შორის საკარანტინო ოთახები და ყოფილი სიკვდილმისჯილთა საკნები გაუქმდა).

76. ასევე უმძიმესი პირობებია მთავარი კორპუსის სხვა სართულებზე. შაკნების უდიდესი უმრავლესობა გადატვირთულია (მაგ. 20 კვ.მ. ფართის საკანში მოთავსებულია 10 პატიმარი; ხოლო 55-დან 60 კვ.მ.-დე ფართის საკანში 30-მდე პატიმარი იხდის სასჯელს). რამდენიმე საკანში პატიმრების რაოდენობა აღემატება საწოლების რაოდენობას, რის გამოც პატიმრებს მორიგეობით უწევთ ძილი. საკნების გადატვირთულობასთან ერთად პატიმრების მდგომარეობას კიდევ უფრო ამძიმებს Aის, რომ საკნების ფანჯრებზე აფარებული რკინის სქელი ჟალუზები უკიდურესად ზღუდავს დღის სინათლისა და სუფთა ჰაერის შემოსვლას. არადამაკმაყოფილებელია ასევე საკნების ხელოვნური განათება.

77. საკნების თითქმის მთელი ფართი უკავია ორსართულიან საწოლებს და პრაქტიკულად არ არის ადგილი რაიმე სხვა ავეჯისათვის. საწოლებიცა და თეთრეულიც ხშირად სავალალო მდგომარეობაშია, ლეიბები და საბნები კი ჭუჭყიანი და დაფლეთილია. ციხე არ უზრუნველყოფს პატიმრებს პირადი ჰიგიენის საგნებით და ისინი იძულებული არიან მათ მიერვე სახელდახელოდ შექმნილი ხერხებითა და საშუალებებით გარეცხონ ტანსაცმელი და თეთრეული იქვე საკნების სველ წერტილებში (რომლებიც შედგება ნახევრად ამოშენებული კედლის მიღმა განთავსებული თურქულ ტუალეტისა და ცივი წკლის ონკანისაგან). შედარებით დადებითი მდგომარეობაა იმ თვალსაზრისით, რომ მამაკაც პატიმრებს შეუძლიათ კვირაში ერთხელ ისარგებლონ კარგად მოწყობილი ცენტრალური საშხაპით. ეს საშხაპე ახალი მოწყობილია და დაწესებულების „მარგალიტად“ შეიძლება იწოდოს.

81. ფინანსური სირთულეების მიუხედავად, ციხე ახერხებდა პატიმრების სამჯერადი კვების უზრუნველყოფას. თუმცა მრავალმა პატიმარმა გამოთქვა უკმაყოფილება საკვების ხარისხთან და მის ერთფეროვნებასთან დაკავშირებით. კვების რაციონის გაუმჯობესება ხდებოდა პატიმრების ნათესავების მიერ მოტანილი ამანათების ხარჯზე, რომელთა მიღებაც მათ შეუძლიათ შეუზღუდავი რაოდენობით.“

36. წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთის ევროპის კომიტეტის 2005 წლის 30 ივნისის გამოქვეყნებული მოხსენება საქართველოში 2003 წლის 18-28 ნოემბერს განხორციელებული ვიზიტის შემდეგ

„55. 2004 წლის მაისის ვიზიტის დროს, დელეგაციას შეატყობინეს შემამფოთებელი ტენდენციის შესახებ: 2004 წლის იანვრიდან, საქართველოს ციხეებში პატიმართა რაოდენობა

გაიზარდა 700 პატიმრით, რაც შეადგენს ზრდის 10%-იან მაჩვენებელს 4 თვის განმავლობაში. პატიმართა საერთო რაოდენობა იყო დაახლოებით 7000, რომლის 40% იყო განსასჯელი (რემანდ პრისონერ). შედეგად, ციხეების გადატვირთვამ ქვეყნის ძირითად სასჯელსრულებებს დაწესებულებაში, თბილისის მეხუთე საპყრობილეში, მიაღწია შემაშფოთებელ მაჩვენებელს. ამავდროულად, ზოგიერთი გამონაკლისის გარდა, საპყრობილეში არსებული მდგომარეობა იყო ძალიან მძიმე და ზოგი შენობა იყო გამოუყენებადი. შედეგად, პირობები ბევრ დაწესებულებაში მნიშვნელოვნად არღვევდა როგორც საქართველოს კანონმდებლობის, ისე საერთაშორისო სტანდარტების მოთხოვნებს.

56. კომიტეტის დელეგაციას შეატყობინეს იმ ღონისძიებათა შესახებ, რომლებიც დაისახა ზემოხსენებულ პრობლემათა გადასაჭრელად. პირველ რიგში, საქართველოს ხელისუფლება დებულობდა ზომებს, რათა გაეფართოვებინა და განეახლებინა საპყრობილე. დასარულების სტადიზე იყო ევროკავშირთან მოლაპარაკება რუსთავში ახალი ციხის (მე-6 საპყრობილე) დასრულების დაფინანსების თაობაზე. (...)

65. 2003 წლის 19 ნოემბერს, მე-5 საპყრობილეში იმყოფებოდა 1825 პატიმარი... 2004 წლის მაისში, კომიტეტის ვიზიტის გახანგრძლივების დროისათვის, დაწესებულებაში პატიმართა რაოდენობა გაიზარდა 22%-ით და გახდა 2222... მიუხედავად იმისა, რომ ოფიციალური ტევადობა უტოლდებოდა 2020-ს, დელეგაციას შეატყობინეს, რომ მოცემული რიცხვი დადგინდა საბჭოთა კავშირის დროს და ტევადობა რეალურად 1500 იყო.

ციხეების გადატვირთულობის პრობლემის გადაწყვეტის მიზნით, გადაწყდა გაერთიანებინათ მე-5 საპყრობილე ახლომდებარე პირველ საპყრობილესთან გაერთიანება (დახურული ტიპის მკაცრი რეჟიმის დაწესებულება მსჯავრდებულთათვის) და ამ უკანასკნელ დაწესებულებაში გადაეყვანათ განაჩენის მომლოდინე პატიმრები. დაახლოებით 400 პატიმარი დაექვემდებარა გადაყვანას. 2004 წლის მაისის ვიზიტის დროს მიმდინარეობდა მოსამზადებელი სამუშაოები გადაყვანის პროცედურის იმპლემენტაციისათვის.

67. 2001 წლის ვიზიტის დასასრულს, CPT-ის დელეგაციამ თხოვა საქართველოს ხელისუფლებას, რომ ამოეღო მოხმარებიდან ყველა საკანი, რომელიც მდებარეობდა დაკავების ძირითადი ბლოკის (კარანტინი, ტრანზიტი და დისციპლინარული საკნები) სარდაფში. ეს ღონისძიება მართლაც გატარდა 2001 წლის ვიზიტის შემდეგ. მიუხედავად ამისა, მე-5 საპყრობილეში გაგზავნილ პატიმართა მზარდი რაოდენობის გამო, კვლავ გახდა აუცილებელი სარდაფის საკანთა გამოყენება. 2004 წლის მაისში, 170 პატიმარი იმყოფებოდა სარდაფში (ახალი პატიმრები, პატიმრები განცალკევებულები მათივე უსაფრთხოებისათვის და გადაყვანის მომლოდინე პატიმრები). საკნები იყო ბნელი, ცუდად ვენტილირებული, ნესტიანი და ამაზრზენად ბინძური. ასევე, ზოგ საკანში პატიმრები იყოფდნენ საწოლებს.

68. პირობები დაკავების ძირითადი ბლოკის სხვა დონეებზე დარჩა ძალიან მძიმე. საწოლი ოთახები იყო შესამჩნევად გადატვირთული, 1 მ² სივრცე პატიმარზე. პატიმართა რაოდენობა ხშირად აჭარბებდა საწოლების რაოდენობას, რის გამოც პატიმრებს უწევდათ ორ, ან ზოგჯერ 3, ცვლად ძილი (მაგალითად, 45 მ²-იან საკანში, სადაც იყო 28 საწოლი, იმყოფებოდა 46 პატიმარი). სიტუაციას ამწვავებდა ცუდი ვენტილაცია და ბუნებრივი განათების ნაკლებობა, რაც გამოწვეული იყო საკნების ფანჯრებზე დამონტაჟებული მეტალის დარაბებით. ამასთან დაკავშირებით, დელეგაციას აცნობეს, რომ დარაბების მოხსნის გეგმა (CPT-ის 2001 წლის ანგარიშში მოცემული რეკომენდაციის შესაბამისად) ვერ განხორციელდა ფინანსების ნაკლებობის გამო. სანიტარული პირობებიც სავსებით არაადექვატური იყო: დაახლოებით 50 პატიმარი სარგებლობდა ერთი და იმავე დანგრეული, ხშირად ბინძური საპირფარეშოთი. ამასთანავე, არ იყო გათბობა და დაუფარავი ელექტრომავთულები ქმნიდნენ უბედურ შემთხვევათა მაღალ რისკს.

უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთმა პატიმარმა ზემოთ აღწერილ მავნებელ გარემოში გაატარა დაახლოებით ორწელიწადნახევარი. (...)

72. საკვებთან დაკავშირებული მდგომარეობა არ შეცვლილა 2001 წლის ვიზიტის შემდეგ; პრაქტიკულად, პატიმრები ძირითადად დამოკიდებულნი იყვნენ ოჯახების გამოგზავნილ საკვებზე.

ასევე, როგორც 2001 წელს, პატიმრები არ ღებულობდნენ პირადი ჰიგიენის საგნებს და დაწესებულებაში არ იყო სამრეცხაო. საპატიმრომ უარი თქვა პასუხისმგებლობაზე, რომ მოემარაგებინა პატიმრები ქვეშაგებით და ბევრ პატიმარს ეძინა ნაფლეთებზე. (...)

75. 2004 წლის მაისის ვიზიტის დასასრულს გამართული მოლაპარაკებებისას, იუსტიციის მინისტრმა აღიარა, რომ მე-5 საპყრობილე ვერ აკმაყოფილებდა ძირითად სტანდარტებს. მიუხედავად ამისა, მნიშვნელოვანი ცვლილებები შეიძლებოდა მომხდარიყო მხოლოდ რუსთავის მე-6 საპყრობილის დასრულების შემდეგ. მანამდე, დაიგეგმა ქალთა და არასრულწლოვან პატიმართა გადაყვანა მე-5 საპყრობილედან თბილისის ქალთა სასჯელაღსრულების და ავჭალის არასრულწლოვანთა დაწესებულებებში. ამასთანავე, როგორც აღინიშნა, თბილისის მე-5 და 1-ლი საპატიმროების შერწყმას უნდა შეემსუბუქებინა გადატვირთვა მე-5 საპატიმროში (1-ლ საპატიმროში პატიმართა რაოდენობის ზრდის ხარჯზე); თუმცა ეს მხოლოდ დროებითი ზომაა.

2004 წლის 24 ივნისის წერილით, საქართველოს ხელისუფლებამ წარმოადგინა ინფორმაცია იმ ღონისძიებათა შესახებ, რომლებიც გატარდა ან გათვალისწინებული იყო თბილისის მე-5 საპატიმროზე დაკვირვების შედეგად. პასუხის მიხედვით, სარდაფის საკნების გამოყენებიდან ამოღება და დაწესებულების გადატვირთვის შემცირება მოხდებოდა რუსთავის ციხის გახსნის შემდეგ. ამასთან დაკავშირებით მითითებულია, რომ სამშენებლო სამუშაოები და პერსონალის დაქირავება-მომზადება დასრულდება 2005 წლის მარტს და ახალი ციხე გაიხსნება 2005 წლის აპრილში. ასევე, დაინიშნა დამატებითი პერსონალი, რათა პატიმრებს ჰქონდეთ საშუალება სრულად ისარგებლონ რეჟიმით (რეგიმე აცტივიტის) (...)

კომიტეტი მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას, დაუყონებლივ მიიღოს ზომები, იმისათვის, რომ თბილისის მეხუთე საპყრობილეში:

- ყველა პატიმარს ჰქონდეს საკუთარი საწოლი;
- მოიხსნას რკინის დარაბები, რომლებიც ბლოკავენ საკნების ფანჯრებს, რათა არსებობდეს ბუნებრივი განათება და ადექვატური ვენტილაცია.“

37. სისხლის სამართლის საერთაშორისო რეფორმის თბილისი ბიუროს 2005 წლის მოხსენება

ყველა საკანს საქართველოს ყველა საპყრობილეში აქვს საშუალო ზომის ფანჯარა. ფანჯარას აქვს გისოსები და რკინის დარაბა გარედან, რომელიც ხელს უშლის მზის შუქის შეღწევას საკანში. სხვა სიტყვებით, ქართველ პატიმართა საკნებში მუდმივად ღამეა. რკინის დარაბები ასევე ხელს უშლის საკნის ვენტილაციას. დღას ობის სუნი, რადგან არ მუშაობს სავენტილაციო მილები (მილები გაჭედებულია მტვრის სქელი ფენით, რომელიც არ გაწმენდილა წლების განმავლობაში) და ფანჯრებიდან არ შემოდის ჰაერი დარაბების გამო. საკნები ნიავედება დღეში ერთი საათის განმავლობაში, როდესაც პატიმრები გარეთ გადიან სავარჯიშოდ. რა თქმა უნდა, ერთი საათი არ არის საკმარისი ვენტილაციისათვის. ერთადერთი გამონაკლისია ქსნის მე-5 საპყრობილე, რომელიც გაიხსნა 2004 წლის ივნისში და სადაც ფანჯრები არ არის დაფარული რკინის დარაბებით გარედან.

(...) ბუნებრივი განათების და ვენტილაციის თვალსაზრისით, უკეთესი მდგომარეობაა სასჯელაღსრულების იმ დაწესებულებებში, სადაც პატიმრები ცხოვრობენ ბარაკებში, რომლის ფანჯრებს არ აქვთ არც გისოსები და არც რკინის დარაბები. (...)

ჰიგიენის პირობები არ არის დაცული დაწესებულებათა სასადილოებში. შესაბამისად, არ არის გასაკვირი, რომ ის პატიმრები, რომელთაც შეუძლიათ საკვები პროდუქტების ამანათებით მიღება, არ ჰქაძენ დაწესებულებებში მომზადებულ საჭმელს. „საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში ჰიგიენური პირობების“ რეგულაციის მიხედვით, დაწესებულების სამედიცინო მომსახურების ერთეული ამოწმებს და აკონტროლებს ჰიგიენურ

პირობებს სასაბუღალტრო და ყველა სხვა შენობაში. მიუხედავად ამისა, დაწესებულებათა უმეტესობაში ეს დებულება ირღვევა. (...)

მნიშვნელოვანი პრობლემაა პატიმართა მოთავსება თბილისის 1-ლ დაკავების დაწესებულებაში (დეტენტიონ ფაცილიტე), სადაც პატიმართა რაოდენობა მნიშვნელოვნად აღემატება ტევადობას. ეს იწვევს საკნების გადატვირთვას – თითოეულ საკანში 10–15 პატიმარია, რაც გულისხმობს, რომ პატიმრებს ძინავთ ცვლებში. ამ საკნებში ჰაერის ხარისხს კიდევ უფრო აუარესებს სავენტილაციო სისტემის არარსებობა. კიდევ უარესია სანიტარული პირობები, რადგან წყალსადენები თავად საკნებშია.

სამართალი

1. მთავრობის პოზიცია მომჩივნის წარმომადგენელთა რწმუნებულებების ნამდვილობასთან დაკავშირებით

ა). მხარეთა არგუმენტები

38. 2006 წლის 28 მარტს მთავრობის მიმოხილვის საპასუხოდ სასამართლოში წარდგენილ მიმოხილვაში, რომელსაც თან დაერთო სამართლიანი დაკმაყოფილების მოთხოვნა, მომჩივანმა ქ-ნი მ. კობახიძე თავის მე-4 წარმომადგენლად დანიშნა. 2006 წლის 25 აპრილის დამატებით მიმოხილვაში მთავრობამ ეჭვქვეშ დააყენა აღნიშნული წარმომადგენლობის ნამდვილობა. კერძოდ, მან მიიჩნია, რომ 2007 წლის 28 მარტს, მომჩივნის მიერ მ. კობახიძისთვის მინიჭებულ რწმუნებულებაზე გაკეთებული ხელმოწერა, *prima facie*, არ იყო დანარჩენი 3 წარმომადგენლის რწმუნებულებაზე გაკეთებული ხელმოწერების მსგავსი. უფრო მეტიც, დანარჩენი 3 რწმუნებულება შევსებული იყო რა რუსულ ენაზე, მთავრობამ მიიჩნია, რომ ქ-ნი მ. კობახიძის სახელზე რწმუნებულება შედგენილი იყო ინგლისურ ენაზე, რაც შეუძლებელია მომჩივნის მიერ პირადად ყოფილიყო შევსებული. ზემოხსენებული მოსაზრებების გამო, მთავრობა ასკვნის, რომ ქ-ნი მ. კობახიძის მიერ წარმოდგენილი რწმუნებულება ფალსიფიცირებული იყო და აღნიშნული ასევე ეჭვქვეშ აყენებდა 3 დანარჩენი წარმომადგენლის სახელზე შედგენილ რწმუნებულებების ნამდვილობას.

39. გარდა ამისა, მთავრობა ამტკიცებდა, რომ მომჩივნის მიერ ქ-ნი ლ. მუხაშავერიას სახელზე გაცემულ რწმუნებულებაზე არსებული ხელმოწერა განსხვავდებოდა, ქალბატონების, მ. გიოშვილისა და თ. გაბისონიას სახელზე გაცემულ რწმუნებულებებზე გაკეთებული ხელმოწერებისაგან. რაც შეეხება აღნიშნულ 2 რწმუნებულებაზე გაკეთებულ ხელმოწერას, მთავრობა დაეთანხმა იმას, რომ ისინი ერთ პიროვნებას ეკუთვნის.

40. და ბოლოს, მთავრობა ამტკიცებს, რომ ქ-ნების, მ. გიოშვილისა და თ. გაბისონიას მიერ რწმუნებულებებზე გაკეთებული ხელმოწერები განსხვავდებოდა მომჩივნის 2006 წლის 28 მარტის მიმოხილვაზე გაკეთებული ხელმოწერებისაგან.

მთავრობის თანახმად, აღნიშნული იძლევა ვარაუდის საფუძველს, რომ ზემოხსენებული დოკუმენტის ჩაბარებისას, 2 ადვოკატი მომჩივნის ნების შესაბამისად არ მოქმედებდა.

41. მთავრობამ სთხოვა სასამართლოს, საქმის განხილვის დაწყებამდე თითოეული სადავო ხელმოწერის ნამდვილობის დადგენა და მათი ფალსიფიკაციის შემთხვევაში, საჩივრის განსახილველ საქმეთა ნუსხიდან ამორიცხვა ან იმის დადგენა, რომ 2006 წლის 28 მარტს, მომჩივანს სათანადო წესების დაცვით არ წარუდგენია მიმოხილვა სასამართლოსთვის.

42. პასუხად, 2006 წლის 18 სექტემბერს, მომჩივანმა სასამართლოს გაუგზავნა პირადად მისი, მ. გიოშვილისა და თ. გაბისონიას მიერ ხელმოწერილი წერილი. ორივე ადვოკატი ამტკიცებდა, რომ მომჩივნის მიმოხილვაზე და თანდართულ სამართლიანი დაკმაყოფილების მოთხოვნაზე მათი ხელმოწერები იყო გაკეთებული და რომ სამართალწარმოების ყველა ეტაპზე, ისინი მათი კლიენტის სურვილის შესაბამისად მოქმედებდნენ. მომჩივანი და მისი ადვოკატები ერთხმად აცხადებდნენ, რომ ქ-ნ მ. კობახიძის სახელზე გაცემული სადავო რწმუნებულება ნამდვილი იყო. ის ფაქტი რომ დოკუმენტის შედგენა მოხდა ინგლისურ და არა რუსულ ენაზე, როგორც წინა შემთხვევებში, არ წარმოადგენდა მისი ნამდვილობის ეჭვქვეშ დაყენების დაფუძველს. მომჩივანი ინფორმირებული იქნა ინგლისურ ენაზე შედგენილი რწმუნებულებების შინაარსის თაობაზე, რომელსაც მან რუსულად მოაწერა ხელი.

43. მომჩივნის 2006 წლის 18 სექტემბრის აღნიშნული პასუხი ეცნობა მთავრობას, რომელსაც კომენტარები არ გაუკეთებია.

ბ) სასამართლოს შეფასება

44. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მომჩივნის მიერ მისთვის 2003 წლის 31 ოქტომბერს წარდგენილ საჩივარზე არის ქა-ნების, ლ. მუხაშავერიას, მ. გიოშვილისა და თ. გაბისონიას ხელმოწერები. მომჩივანმა იმავე კონვერტით წარადგინა მისი თითოეული ადვოკატის სახელზე ცალკე გაცემული 3 რწმუნებულება. აღნიშნული რწმუნებულებები შედგენილია რუსულ ენაზე, ხელმოწერილია რუსულად მომჩივნის მიერ და ქართულად - ადვოკატების მიერ.

45. სასამართლო არ იზიარებს მთავრობის ეჭვს, რომელიც, ყოველგვარი მტკიცებულების გარეშე, ამტკიცებს, რომ მ. კობახიძის სახელზე გაცემული 2006 წლის 27 მარტის რწმუნებულებაზე გაკეთებული მომჩივნის განსხვავებული ხელმოწერა ეჭვქვეშ აყენებს დანარჩენი 3 რწმუნებულების ავთენტურობას. მთავრობა ვერ ხედავს კავშირს ამ ორ მოსაზრებას შორის. გარდა ამისა, მთავრობის მტკიცების საწინააღმდეგოდ, სასამართლოს არ გამოუვლენია განსაკუთრებული განსხვავება ლ. მუხაშავერიას სახელზე გაცემულ რწმუნებულებაზე გაკეთებულ მომჩივნის ხელმოწერასა და მ. გიოშვილისა და თ. გაბისონიას სახელზე გაცემულ რწმუნებულებებზე გაკეთებულ ხელმოწერებს შორის.

46. რაც შეეხება მომჩივნის 2006 წლის 28 მარტის მიმოხილვას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ის ხელმოწერილია არა მხოლოდ მ. კობახიძის მიერ, რომლის სტატუსსაც მთავრობა ეჭვქვეშ აყენებს, არამედ, ასევე, თ. გაბისონიას მიერ. ის ფაქტი, რომ აღნიშნული დოკუმენტი წარდგენილი იქნა მომჩივნის ინტერესებიდან გამომდინარე და მისი სურვილის შესაბამისად, არ ბადებს ეჭვის საფუძველს. ამასთანავე, სასამართლო საკვირველად არ მიიჩნევს იმ ფაქტს, რომ რწმუნებულებაზე თ. გაბისონიას ხელმოწერა განსხვავდება 2006 წლის 28 მარტის მიმოხილვაზე ხელმოწერისაგან, ვინაიდან პირველი ხელმოწერა ქართულადაა, ხოლო მეორე - ინგლისურად.

47. ყოველ შემთხვევაში, სასამართლო აღნიშნავს, რომ 2006 წლის 18 სექტემბერს, მომჩივანმა პირადად და ნათლად განაცხადა, რომ ქლბატონები თ. გაბისონია და მ. კობახიძე იყვნენ და აგრძელებდნენ მის წარმომადგენლობას სასამართლოს წინაშე და რომ ისინი ყოველთვის მისი ნების შესაბამისად მოქმედებდნენ (*cf. Chamaïev et autres*, ხსენებული ზემოთ, §309 ; *mutatis mutandis, Öcalan c. Turquie* (déc.), n° 46221/99, 14 décembre 2000 et *Ergi c. Turquie*, arrêt du 28 juillet 1998, *Recueil des arrêts et décisions* 1998-IV, pp. 1769-1771, §§ 60-64).

48. აღნიშნულ განცხადებაზე მთავრობას კომენტარი არ გაუკეთებია.

49. ასეთ პირობებში, სასამართლოს არა აქვს ეჭვის არავითარი საფუძველი იმის შესახებ, რომ მისთვის წარდგენილი საჩივარი შედგენილ იქნა მომჩივნის მიერ კონვენციის 34-ე მუხლით გათვალისწინებული სასამართლოსათვის ინდივიდუალური საჩივართი მიმართვის უფლების სრული გამოყენებით და რომ მომჩივანი სასამართლოს წინაშე, შესაბამისად, იყო წარმოდგენილი მისი 4 ადვოკატის მიერ, რომელთაგან, მ. კობახიძემ თავისი საქმიანობის განხორციელება დაიწყო 2006 წლის 27 მარტს და ლ. მუხაშავერიამ საქმიანობა შეწყვიტა 2007 წლის 15 თებერვალს.

50. შესაბამისად, მთავრობის არგუმენტი რწმუნებულებათა ნამდვილობის შესახებ, დაუშვებელია.

II. კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევასთან დაკავშირებით

მომჩივანი მიიჩნევს, რომ მის მიმართ დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი, რომელიც შემდეგნაირად არის ფორმულირებული :

„არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას.“

ა. პატიმრობის პირობებთან დაკავშირებით

52. 2003 წლის 31 ოქტომბერს, სასამართლოსთვის მიმართვის დროს, მომჩივანი ჩიოდა რომ თბილისის №5 საპყრობილეში არსებული პატიმრობის პირობები კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას წარმოადგენდა. კერძოდ მომჩივანი, 35 სხვა პატიმართან ერთად, მოთავსებულ იქნა 24 პატიმარზე გათვლილ საკანში. აღნიშნული გადატვირთულობის გამო, პატიმრები იძულებულნი იყვნენ, რიგრიგობით დაეძინათ. მომჩივანი საკანს ბინძურსა და ნესტიანს უწოდებდა და ჰაერის მუდმივ უკმარისობას უჩიოდა.

1. დასაშვებობა

ა) მხარეთა არგუმენტები

53. მთავრობა ამტკიცებს, რომ მომჩივანს არ ამოუწურავს მიმართვის შიდასამართლებრივი საშუალებები, ვინაიდან მან არ გამოიყენა „პატიმრობის შესახებ“ კანონის 26-ე და 33-ე მუხლებით მისთვის მინიჭებული უფლებები, რათა „წამოეყენებინა სავარაუდო არასათანადო მოპყრობის საკითხი და მიეღო ადეკვატური კომპენსაცია“.

54. აღნიშნულის საპასუხოდ, მომჩივანი ამტკიცებს, რომ მას არ მოუთხოვია ციხის ადმინისტრაციის წინააღმდეგ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა, რადგან ეს მის მდგომარეობას არ გააუმჯობესებდა. მომჩივნის თანახმად, პატიმრობის პირობები ერთნაირად მძიმე იყო საქართველოს ყველა სასჯელაღსრულებით დაწესებულებაში. ამასთანავე, მისი საჩივრის შედეგად პატიმრობის პირობების გაუმჯობესების შემთხვევაშიც კი, ეს მანამდე არსებულ მისი უფლებების დარღვევას არ გამოასწორებდა. რაც შეეხება მთავრობის მიერ მოყვანილ „პატიმრობის შესახებ“ კანონის 26-ე და 33-ე მუხლებს, მომჩივანი თვლის რომ ისინი არ წარმოადგენს მიმართვის ეფექტიან საშუალებას, კონვენციის 35-ე მუხლის გაგებით.

ბ) სასამართლოს შეფასება

55. მიმართვის შიდასამართლებრივი საშუალებების ამოწურვასთან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მომჩივანს უნდა გააჩნდეს ხელმისაწვდომი და საკმარისი საშუალებები იმისათვის, რომ მან მიაღწიოს მის მიერ გასაჩივრებული დარღვევის შედეგების გამოსწორებას. აღნიშნული საშუალებები უნდა არსებობდეს სარწმუნოების საკმარის დონეზე როგორც თეორიულად, ისე პრაქტიკაში, რის გარეშეც მათ აკლია სასურველი ეფექტიანობა და ხელმისაწვდომობა (*Kalachnikov c. Russie* (déc.), n° 47095/99, CEDH 2001-XI (extraits) ; *Akdivar et autres c.*

Turquie, arrêt du 16 septembre 1996, *Recueil* 1996-IV, § 66 ; *Riad et Idiab c. Belgique*, n°s 29787/03 et 29810/03, § 61, CEDH 2008-... (extraits)).

56. თუმცა არაფერი არ აკისრებს მიმართვის ისეთი საშუალებების გამოყენების ვალდებულებას, რომლებიც არც ადეკვატურია და არც ეფექტიანი (*Vincent c. France*, n° 6253/03, § 81, 24 octobre 2006). ამასთანავე, „საერთაშორისო სამართლის საყოველთაო აღიარებული პრინციპების“ მიხედვით, ზოგიერთი განსაკუთრებული გარემოება ათავისუფლებს მომჩივანს მის ხელთ არსებული მიმართვის შიდა სამართლებრივი საშუალებების ამოწურვის ვალდებულებისაგან. აღნიშნული წესი ასევე არ გამოიყენება ადმინისტრაციული პრაქტიკის არსებობის შემთხვევაში, რომელიც მდგომარეობს კონვენციით აკრძალული აქტების განმეორებასა და სახელმწიფოს მხრიდან აღნიშნული აქტების შემწყნარებლობაში, ისე, რომ ყოველგვარი პროცედურა არაეფექტიანი და აზრს მოკლებულია (*Akdivar et autres*, ხსენებული ზემოთ, § 67 ; *Aksoy c. Turquie*, arrêt du 18 décembre 1996, *Recueil* 1996-VI, §52).

57. კონვენციის 35-ე (§1) მუხლი ითვალისწინებს მტკიცების ტვირთის განაწილებას. მთავრობა, რომელიც იყენებს მიმართვის შიდასამართლებრივი საშუალებების ამოწურვასთან დაკავშირებულ არგუმენტს, ვალდებულია, დაარწმუნოს სასამართლო იმაში, რომ ფაქტების დადგომის დროს, მიმართვის საშუალებები იყო ეფექტიანი და ხელმისაწვდომი როგორც თეორიაში ისე პრაქტიკაში, ანუ საშუალებას აძლევდა მომჩივანს, რომ მასი პრეტენზიები დაკმაყოფილებულიყო და მას ჰქონოდა წარმატების გონივრული პერსპექტივები (*Vincent*, ხსენებული ზემოთ, §82). თუმცა, როგორც კი აღნიშნული დამტკიცდება, უკვე მომჩივანს ეკისრება იმისი მტკიცების ტვირთი, რომ მთავრობის მიერ მოყვანილი მიმართვის შიდასამართლებრივი საშუალება ნამდვილად იქნა გამოყენებული ან, რაიმე მიზეზის გამო, არ იყო ადეკვატური და ეფექტიანი, საქმის ფაქტობრივი გარემოების გათვალისწინებით ან რომ ზოგიერთი განსაკუთრებული გარემოება მას ათავისუფლებდა აღნიშნული ვალდებულებისაგან (*Akdivar*, ხსენებული ზემოთ, §68 ; *Selmouni c. France* [GC], n° 25803/94, §76, CEDH 1999-V).

58. რაც შეეხება მოცემულ საქმეს, სასამართლო იმთავითვე აღნიშნავს, რომ მთავრობის მიერ მოყვანილი, „პატიმრობის შესახებ“ კანონის 26-ე და 33-ე მუხლები ეხება „მსჯავრდებულებს“ (იხ. აგრეთვე იმავე კანონის 1-ლი მუხლის „ი“ პუნქტი, ასევე სსსკ-ის 44-ე (§26) მუხლი). ამრიგად, „პატიმრობის შესახებ“ კანონის 26-ე მუხლის 1-ლი ბუნქტის „ბ“ აბზაცის თანახმად, ნებისმიერ „მსჯავრდებულს“ შეუძლია გაასაჩივროს ციხის ადმინისტრაციის უკანონო ქმედება. თუმცა მომჩივანი, 2004 წლის 14 აპრილამდე იყო რა „ბრალდებული“, სსსკ-ის 44-ე (§24) მუხლის მნიშვნელობით (§§ 26 და 32), სასამართლო არ არის დარწმუნებული იმაში, რომ მთავრობის მიერ მოყვანილი მუხლები საქმეში წამოყენებულ პრეტენზიებთან მიმართებით საჭირო დებულებებს წარმოადგენს.

59. სასამართლო აღნიშნავს, რომ „პატიმრობის შესახებ“ კანონის სხვა დებულებები ეხება „ბრალდებულების“ პატიმრობის პირობებს. კერძოდ, საქმე ეხება აღნიშნული კანონის XVII თავს (§33). თუმცა, აღნიშნულ თავში არაფერი არ

ადასტურებს იმას, რომ „მსჯავრდებულის“ მსგავსად, „ბრალდებულს“ შეუძლია საჩივრის შეტანა ციხის ადმინისტრაციის წინააღმდეგ. იმის დაშვების შემთხვევაშიც კი, რომ კანონის 86-ე (§1) მუხლის გამოყენებით, რომელიც მოითხოვს „ბრალდებულის“ პატიმრობის სანიტარულ-ჰიგიენური პირობების ნორმებთან შესაბამისობას, მომჩივანს შეეძლო, ანალოგიურად გამოეყენებინა 26-ე (§1 „ბ“) მუხლი, რომელიც „მსჯავრდებულების“ მიმართ გამოიყენება, სასამართლოს არ მიაჩნია, რომ ეს უკანასკნელი დებულება საკმარისად ნათელი და ზუსტი იყო იმისათვის, რომ უზრუნველყო მის მიერ მინიჭებული უფლების ეფექტიანი განხორციელება. კერძოდ, თუ აშკარაა, რომ საჩივრის შეტანა შესაძლებელია პატიმრის მიერ, ციხის ადმინისტრაციის უკანონო ქმედების წინააღმდეგ, აღნიშნული საჩივრის ადრესატი უცნობია. ამრიგად, უცნობია, საქმე ეხება ადმინისტრაციულ, იერარქიულ, სასამართლო თუ სხვა სახის საჩივარს. ასევე დაუზუსტებელია, რა შეიძლება იყოს საჩივრის საგანი და შეიძლება თუ არა, ის ეხებოდეს არაადამიანურად და დამამცირებლად მიჩნეულ პატიმრობის პირობებს.

60. მთავრობას არ წარმოუდგენია ელემენტები, რომლებიც გააქარწყლებდა ექვებს და არ დაუზუსტებია, თუ რომელი უწყებისათვის უნდა მიემართა საჩივრით მომჩივანს მისი პატიმრობის პირობების გაუმჯობესების მიზნით. მთავრობა შემოიფარგლა მხოლოდ მომჩივნისთვის იმის თქმით, რომ მას არ შეუტანია საჩივარი პატიმრობის შესახებ კანონის 26-ე და 33-ე მუხლების გამოყენებით, რათა „დაეყენებინა საკითხი“, რომელიც მის მიმართ სავარაუდო არასათანადო მოპყრობას ეხებოდა და „მიეღო ადეკვატური კომპენსაცია“, აღნიშნული არგუმენტის წამოწევისას, მთავრობას არ მოუყვანია პატიმრის მიერ ამ კუთხით შეტანილი საჩივრის მაგალითი, არც სასამართლო ან ადმინისტრაციული გადაწყვეტილება წარმოუდგენია, რომელიც მიღებული იქნებოდა მსგავსი სახის საჩივართან დაკავშირებით.

61. მთავრობის მიერ მოწოდებულმა ინფორმაციამ სასამართლო ვერ დაარწმუნა იმაში, რომ მსგავსი სახის მიმართვის საშუალება პრაქტიკაში არსებობდა.

62. საპირისპიროს დაშვების შემთხვევაშიც კი, სასამართლოს არ მიაჩნია, რომ საჩივრის შეტანა შეცვლიდა მომჩივნის მიერ გაპროტესტებულ სიტუაციას. ირკვევა, რომ ფაქტების დადგომის დროისთვის, საქართველოს ციხეები მთელი ქვეყნის მასშტაბით გადატვირთული იყო (§§ 35 და 36). მთავრობას, თავის მხრივ, არ გაუკეთებია ახსნა-განმარტება იმის შესახებ, რა ცვლილების იმედი შეიძლება ჰქონოდა, იმის გათვალისწინებით, რომ საუბარია სტრუქტურულ პრობლემებზე, რომლებიც მთლიანობაში სასჯელაღსრულების სისტემას ეხებოდა (*cf.*, *Mamedova c. Russie*, n° 7064/05, § 57, 1er juin 2006; *Kalachnikov*, განჩინება, ხსენებული ზემოთ).

63. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, სასამართლო ასკვნის, რომ არც მთავრობის არგუმენტაცია და არც შესაბამისი შიდა სამართალი არ იძლევა იმის მტკიცების საშუალებას, რომ „პატიმრობის შესახებ“ კანონის 26-ე (§1 „ბ“) მუხლი გამოიყენებოდა მომჩივნის მიმართ ფაქტების დადგომის დროისთვის და რომ მიმართვის საშუალება „ეფექტიანი“ იყო იმ თვალსაზრისით, რომ მას შეეძლო, ხელი შეეშალა დარღვევის გაგრძელებისათვის ან მომჩივნისთვის მიეცა მომხდარი

დარღვევის შესაბამისი გამოსწორების მიღწევის საშუალება (*Moisseiev c. Russie (déc.)*, n° 62936/00, 9 décembre 2004 ; *mutatis mutandis, Kudła c. Pologne [GC]*, n° 30210/96, §158, CEDH 2000-XI).

64. მთავრობის არგუმენტი მიმართვის შიდასამართლებრივი საშუალებების არამოწურვის შესახებ, უარყოფილ უნდა იქნეს. არ არსებობს მომჩივნის პრეტენზიების დაუშვებლად ცნობის სხვა მოტივი. აქედან გამომდინარე, ისინი დასაშვებად უნდა იქნეს ცნობილი.

2. არსებითი მხარე

ა) მხარეთა არგუმენტაცია

65. მთავრობა მიიჩნევს, რომ პატიმრობის პირობები არ ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-3 მუხლს. მას მოჰყავს იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის 2005 წლის 13 დეკემბრის წერილი, რომლის თანახმად, ციხის საავადმყოფოდან 2003 წლის 6 სექტემბერს დაბრუნებასა და ციხიდან 2005 წლის 6 იანვარს განთავისუფლებას შორის პერიოდში, მომჩივანი იმყოფებოდა თბილისის №1 საპრობილის მე-17 საკანში 10 სხვა პატიმართან ერთად. აღნიშნული წერილი არ აზუსტებს, რამდენ პატიმარზე იყო გათვალისწინებული აღნიშნული საკანი და პატიმრობის როგორ პირობებში იმყოფებოდა იქ მომჩივანი.

66. სახელმწიფო წარმომადგენელი, თავის მხრივ, ინფორმაციის წყაროს დასახელების გარეშე, ამტკიცებს, რომ თბილისის №1 საპრობილის მე-17 საკანს 12 პატიმრის დატევა შეეძლო, რომ საკანი აღჭურვილი იყო დანარჩენი სივრცისაგან განცალკევებული ტუალეტით, რომ საკანი ნიავედებოდა საშუალო ზომის ფანჯრის მეშვეობით, რომლითაც ასევე დღის სინათლე შედიოდა საკანში.

67. მომჩივანი მიიჩნევს, რომ მთავრობის არგუმენტი სინამდვილეს არ შეესაბამება და ამ საკითხთან დაკავშირებით აქცენტს წამების საწინააღმდეგო კომიტეტისა და სისხლის სამართლის საერთაშორისო რეფორმის მოხსენებებზე აკეთებს, რომელთა წარმომადგენლებმაც ფაქტების დადგომის პერიოდში მოინახულეს საქართველოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებები (§§ 35-37). ის აზუსტებს, რომ №1 ციხეში არსებული პატიმრობის პირობები არანაირად არ იყო საქართველოს არცერთ ციხეში არსებულ პირობებზე უკეთესი.

68. მომჩივანი ასევე იმეორებს, რომ მას უხდებოდა რიგ-რიგობით დაძინება სხვა თანამოსაკნეებთან ერთად, რომელთა რაოდენობა საკნის შესაძლებლობებს 10-დან 15-მდე აღემატებოდა. საკანი ბინძური იყო, სხვა პატიმრები ეწეოდნენ და არც ვენტილაცია არსებობდა. მომჩივანს ჟანგბადის მუდმივი უკიდარისობა აწუხებდა.

69. მომჩივანი ასეთივე პირობებში იქნა მოთავსებული ციხის საავადმყოფოდან დაბრუნების შემდეგაც, სადაც ის გულის პრობლემების გამო იმყოფებოდა.

70. მომჩივანი ასევე უჩივის №5 საპრობილის საკვების ცუდ ხარისხს. მომჩივნის თანახმად, პატიმრები მხოლოდ ძალიან იშვიათად იღებდნენ ხორცს, თევზსა და შაქარს. პატიმრების მიერ მომზადებული საჭმლის ჭამა კი ხშირად შეუძლებელი იყო.

ბ) სასამართლოს შეფასება

71. სასამართლო შეახსენებს, რომ კონვენციის მე-3 მუხლი სახელმწიფოს აკისრებს პოზიტიურ ვალდებულებას, უზუნველყოს, რომ თითოეული პატიმარი იმყოფებოდეს მისი ადამიანური ღირსების პატივისცემის პირობებში, რომ სასჯელის აღსრულებამ არ გამოიწვიოს განსაცდელი ან ტანჯვა რომლის ინტენსივობაც გადააჭარბებს პატიმრობის თანმდევ, გარდაუვალ ტანჯვას (იხ. სხვებს შორის, *Ostrovar c. Moldova*, n° 35207/03, §79, 13 septembre 2005 ; *Kafkaris c. Chypre* [GC], n° 21906/04, §96, CEDH 2008-...). პატიმრის ჯანმრთელობის გარდა, ასევე ადეკვატურად და პატიმრობის გონივრული მოთხოვნილებების გათვალისწინებით უნდა იქნეს უზრუნველყოფილი მისი კეთილდღეობა (*Sakkopoulos c. Grèce*, n° 61828/00, §38, 15 janvier 2004 ; *Kudła*, ხსენებული ზემოთ, §94). ლოგისტიკური და ფინანსური პრობლემების მიუხედავად, სახელმწიფო ვალდებულია, ისე მოაწყოს თავისი პენიტენციური სისტემა, რომ უზრუნველყოს პატიმრების ადამიანური ღირსების პატივისცემა (*Soukhovoy c. Russie*, n° 63955/00, § 31, 27 mars 2008 ; *Benediktov c. Russie*, n° 106/02, §37, 10 mai 2007).

72. სასამართლო ასევე შეახსენებს, რომ კონვენციის მე-3 მუხლის ქვეშ მოსახვედრად, მოპყრობამ უნდა მიაღწიოს „ტანჯვის მინიმალურ ზღვარს.“ ამ მინიმუმის შეფასება დამოკიდებულია კონკრეტული საქმის გარემოებებზე, (*Labita c. Italie*, arrêt du 6 avril 2000, *Recueil* 2000-IV, §120). კერძოდ, მოპყრობის კონტექსტსა და ხასიათზე, ასევე მის ხანგრძლივობაზე, მის მიერ გამოწვეულ ფიზიკურ და მენტალურ შედეგებზე და ზოგიერთ შემთხვევაში, მსხვერპლის სქესზე, ასაკსა და ჯანმრთელობის მდგომარეობაზე. (*Price c. Royaume-Uni*, n° 33394/96, § 24, CEDH 2001-VII ; *Mikadze c. Russie*, n° 52697/99, §108, 7 juin 2007). აღნიშნული მტკიცებულებების შეფასების მიზნით, სასამართლო იღებს ისეთ კრიტერიუმს, რომელიც „ყოველგვარ გონივრულ ფარგლებში არსებულ ეჭვს სცილდება.“ (იხ. სხვებს შორის, შამაევი, §338).

73. რაც შეეხება მოცემულ შემთხვევას, პირველ რიგში სასამართლო აღნიშნავს, რომ მისდამი მიმართვის დროს, მომჩივანი ამტკიცებდა, რომ ის თბილისის №5 საპრობილეში იმყოფებოდა. მთავრობას ეს არ გაუპროტესტებია, მაგრამ თავის მიმოხილვაში იგი ამ დაწესებულებას ხან №1 საპრობილედ მოიხსენიებს და ხან №5 საპრობილედ. სამთავრობო მიმოხილვაზე თანდართულ და სასჯელაღსრულების ადმინისტრაციის დოკუმენტებში, აღნიშნული დაწესებულება ასევე მოხსენიებულია, დოკუმენტის თარიღის შესაბამისად, როგორც №1 საპრობილე ან როგორც №5

საპრობილე. მსგავსი ცვალებადობა შეინიშნება ასევე მომჩივნის 2003 წლის 31 ოქტომბრის შემდგომ არგუმენტებში (§§ 65-67 და 70).

74. სასამართლო მაინც არ მიიჩნევს, რომ ეს განსხვავებები ეჭვქვეშ აყენებს იმ ფაქტს, რომ მომჩივნის მიერ მოცემულ საქმეში გასაჩივრებული პატიმრობის პირობები ეხება დაწესებულებას, რომელსაც 2004 წლის 1-ლ თებერვლამდე „თბილისის №5 საპრობილე“ ერქვა. 2003 წლის 8 სექტემბრის მინისტრის ბრძანებულებით, რომელიც ძალაში 2004 წლის 1-ლ თებერვალს შევიდა, №5 საპრობილე, როგორც ასეთი, გაუქმდა №1 საპრობილესთან – მიმდებარე დაწესებულებასთან გაერთიანების მიზნით. ორი საპრობილის აღნიშნული გაერთიანების პროცესი 2005 წლის 7 ოქტომბრამდე გაგრძელდა (§§ 34-36). როგორც საქმეში არსებული სხვადასხვა დოკუმენტებიდან ირკვევა, 2003 წლის 6 სექტემბერს, ციხის საავადმყოფოდან დაბრუნების შემდეგ, მომჩივანი იმავე, №17 საკანში იქნა მოთავსებული, მის განთავისუფლებამდე, 2005 წლის 6 იანვრამდე. მისი პატიმრობის ადგილს ჯერ №5 საპრობილე ერქვა, ხოლო შემდეგ, №1 საპრობილე, პრაქტიკული მოსაზრებებიდან გამომდინარე, სასამართლო პირველ ტერმინს გამოიყენებს.

75. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მხარეთა არგუმენტები მომჩივნის თბილისის №5 საპრობილის №17 საკანში არსებულ პატიმრობის პირობებთან დაკავშირებით, დიამეტრალურად განსხვავდება.

76. კერძოდ, მომჩივანი ამტკიცებს, რომ მის საკანში მყოფი პატიმრების რაოდენობა საკნის შესაძლებლობებს 10-დან 15-მდე აღემატებოდა (§§ 52-68) და რომ მას არ ჰქონდა პირადი საწოლი. მომჩივანი ასევე ამტკიცებს, რომ საკანი ბინძური და ნესტიანი იყო და არ ხდებოდა მისი განთავსება, რათა მას ნორმალურად სუნთქვის საშუალება მისცემოდა.

77. რაც შეეხება მთავრობას, მას მოჰყავს სასჯელადსრულების კომპეტენტური უწყების წერილი, რომლის მიხედვითაც, 2003 წლის 6 სექტემბრიდან 2005 წლის 6 იანვრამდე, მომჩივანი იმყოფებოდა №17 საკანში 10 სხვა პატიმართან ერთად. თუმცა წერილს არ აქვს თანდართული შესაბამისი დაწესებულების ჟურნალის ასლები, რომლებიც დაადასტურებდა აღნიშნული არგუმენტების სისწორეს. შესაბამისი სასჯელადსრულების უწყება ასევე არ მიუთითებს, რამდენი პატიმრის მიღების შესაძლებლობა ჰქონდა საკანს და არც რაიმე დოკუმენტურ მტკიცებულებაზე უთითებს ამ საკითხთან დაკავშირებით. ის არც იმაზე მიუთითებს, იყო თუ არა საკანი საკმარისად განთავსებული და მოვლილი.

78. სახელმწიფო წარმომადგენელი, განსაკუთრებულ მტკიცებულებებზე დაყრდნობის გარეშე, თავის მხრივ აცხადებს, რომ თბილისის №1 საპრობილის №17 საკანს 12 პატიმრის დატევა შეეძლო. ის ასევე ამტკიცებს, რომ საკანი აღჭურვილი იყო დანარჩენი სივრცისაგან „ნაწილობრივ განცალკევებული“ ტუალეტით, რომ საკანი ნიავდებოდა საშუალო ზომის ფანჯრის მეშვეობით, მისი ზუსტი ზომების დაკონკრეტების გარეშე.

79. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ ჩნდება კითხვის ნიშნები იმასთან დაკავშირებით, შეეძლო თუ არა „ნაწილობრივ განცალკევებულ“ ტუალეტებს უზრუნველყო მომჩივნისთვის რეალურად ინტიმური გარემოს შექმნა (*Kalachnikov c.*

Russie, n° 47095/99, §99, CEDH 2002-VI et, *a contrario*, *Valašinas c. Lituanie*, n° 44558/98, §104, CEDH 2001-VIII) და ამრიგად, შეესაბამებოდა თუ არა ისინი კონვენციის მე-3 მუხლის მოთხოვნებს. რაც შეეხება დანარჩენს, სასამართლო მიიჩნევს, რომ მთავრობის არგუმენტი არც სათანადოდ დასაბუთებულია და არც დოკუმენტურად დადასტურებული. ის არც სასამართლოს ხელთ არსებული მტკიცებულებებითაა გამყარებული.

80. კერძოდ, მომჩივნის მტკიცება იმის შესახებ, რომ ის იძულებული იყო სხვა პატიმრებთან ერთად, მორიგეობით დაეძინა, არ არის საფუძველს მოკლებული. 2002 წლის 25 ივლისსა და 2005 წლის 30 ივნისს გამოქვეყნებული წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის მოხსენებებში არსებული დასკვნები (§§ 35 და 36), სასამართლოს აზრით, აღნიშულ საკითხთან მიმართებით, საიმედო ინფორმაციას შეიცავს (*Dougoz v. Greece*, no. 40907/98, §46, ECHR 2001-II ; *Kehayov c. Bulgarie*, n° 41035/98, §66, 18 janvier 2005 ; *Ostrovar*, ხსენებული ზემოთ, §80). აღნიშნული მოხსენებებიდან ირკვევა, რომ ჯერ კიდევ 2001 წელს, თბილისის №5 საპრობილე ძალიან იყო გადატვირთული და რომ, როგორც მიწისქვეშა, ისე მიწისზედა სართულებზე განლაგებული მისი საკნები იყო ბინძური, ნესტიანი და დაზიანებული. აღნიშნული სიტუაცია სერიოზულად დამძიმდა 2003 წლის ბოლოს, ვინაიდან, საქართველოს ციხეებში პატიმრების რაოდენობა 4 თვის განმავლობაში 10 %-ით გაიზარდა. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის თანახმად, №5 საპრობილის გადატვირთულობის დონემ „საგანგაშო“ ზღვარს მიაღწია. აქედან გამომდინარე, სადაც არ უნდა მდებარობდეს №17 საკანი, მიწისქვეშა (რომელიც ჯერ დაიხურა, ხოლო შემდეგ ისევ ამუშავდა, პატიმართა რაოდენობის სწრაფი მატების გამო) თუ მიწისზედა ნაწილში, არსებული სივრცე ვერ იქნებოდა საკმარისი და არსებობს დიდი ალბათობა, რომ მომჩივანს არ ჰქონდა პირადი საწოლი, რათა ნორმალურად დაძინება შეძლებოდა (§§ 35 და 36).

81. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ მოცემულ საპრობილეში, ფანჯრებს გაკეთებული ჰქონდა რკინის გისოსები, რომლებიც ხელს უშლიდა სუფთა ჰაერისა და დღის სინათლის საკანში შესვლას. არ არსებობდა ვენტილაციის სისტემა რომლითაც მოხდებოდა ჰაერის უკმარისობის ანაზღაურება. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის 2001 წლის რეკომენდაციის მიუხედავად, არ მომხდარა რკინის გისოსების დემონტაჟი და ისინი კვლავ რჩებოდა ფანჯრებზე კომიტეტის შემდეგომი ვიზიტების დროს, 2003 და 2004 წლებში. მთავრობამ ეს ფინანსების უქონლობით ახსნა.

82. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის სხვა დასკვნების გათვალისწინებით, სასამართლოს არ მიაჩნია, რომ საყოველთაო დაზიანების, სიბინძურისა და ნესტიანობის პირობებში, მომჩივნის საკანი წარმოადგენდა გამონაკლისს თბილისის №5 საპრობილეში და რომ დანარჩენი საკნებისგან განსხვავებით, ის სათანადოდ განიავებული, განათებული და მოვლილი იყო. ყოველ შემთხვევაში, მთავრობას არ წარმოუდგენია არც აღნიშნული საკნის ფოტოები, არც ტექნიკური მონაცემები საპირისპიროს დამტკიცების მიზნით. არადა, აღნიშნულ პერიოდში, თბილისის №5 საპრობილეში კიდევ იყო შესაძლებელი ფოტოების გადაღება, ეს საპრობილე დანგრეულ იქნა 2008 წლის მარტში, მისი უკიდურესი სიძველისა და იქ არსებული

მძიმე პირობების გამო (ამ საპყრობილის მდგომარეობასთან დაკავშირებით, იხ. აგრეთვე, შამავევი, §150).

83. სასამართლოს შეხედულებით, მის ხელთ არსებული მტკიცებულებები მას საშუალებას აძლევს, „ყოველგვარ გონივრულ ეჭვს მიღმა“ მიიჩნიოს, რომ მომჩივანი ნამდვილად იმყოფებოდა მის მიერ საჩივარში გაპროტესტებულ პატიმრობის პირობებში. კერძოდ, მას აწუხებდა საკუთარი საწოლის უქონლობა, ჰაერის მუდმივი უკმარისობა და სიბინძურე 1 წლისა და 4 თვის განმავლობაში (*cf.*, მაგალითად, *Dougoz*, ხსენებული ზემოთ, §§ 47 et 48 ; *Mayzit c. Russie*, n° 63378/00, §42, 20 janvier 2005 ; *Dorokhov c. Russie*, n° 66802/01, §57, 14 février 2008), მაშინაც კი, როდესაც მას აწუხებდა გულის პრობლემები და ასთმა (§§ 24 და 25). სასამართლოს მიაჩნია, რომ პატიმრობის ასეთმა პირობებმა მომჩივანს უდავოდ მიაყენა ისეთი ტანჯვა, რომელიც სცილდებოდა პატიმრობის თანმხლებ აუცილებელ ტანჯვას.

84. ამიტომ, მომჩივნის მინართ ადგილი აქვს კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას.

ბ. 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამის მოვლენების შესახებ

85. ეყრდნობა რა კონვენციის მე-3 მუხლს, მომჩივანი თავს მიიჩნევს მის საკანში 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამეს მომხდარი მოვლენების მსხვერპლად. კერძოდ, ის ამტკიცებს, რომ მისი მოქმედება აუცილებელს არ ხდიდა მის წინააღმდეგ ძალიან გამოყენებას. მომჩივანი ხაზს უსვამს, რომ ექსტრადიციის შესახებ გადაწყვეტილება მას არ ეხებოდა და აცხადებს, რომ მას, სხვა პატიმრების ექსტრადიციისთვის ხელის შეშლის მიზნით, ხელისუფლების წარმომადგენლებზე თავდასხმის არავითარი საბაზი არ ჰქონია.

1. დასაშვებობა

ა) მხარეთა არგუმენტები

86. მთავრობა მიიჩნევს, რომ აღნიშნული პრეტენზიით სასამართლოსათვის მიმართვამდე, მომჩივანს უნდა ამოეწურა მიმართვის საშუალებები, რომლებიც მას მინიჭებული ჰქონდა „პატიმრობის შესახებ“ კანონის მე-9 მუხლითა და სსსკ-ის 261-ე და 263-ე მუხლებით. თუმცა მომჩივანს, არც ბრალის წაყენებამდე და არც მას შემდეგ, არ გაუსაჩივრებია ხსენებულ ღამეს მისთვის სავარაუდოდ მიყენებული არასათანადო მოპყრობის ფაქტები და არცერთ ეტაპზე არ მოუთხოვია გამოძიების ჩატარება.

87. მთავრობა სასამართლოს ყურადღებას ასევე მიაპყრობს იმ ფაქტზე, რომ 2002 წლის 4 ოქტომბრის ექსპერტიზის დასკვნის მიხედვით, მომჩივნის სხეულზე აღმოჩენილი დაზიანებები მსუბუქ დაზიანებათა კატეგორიას მიეკუთვნებოდა და

მის ჯანმრთელობას ზიანს არ აყენებდა. არც 2002 წლის ნოემბრის ექსპერტიზას გამოუვლენია, რომ მომჩივნის წინააღმდეგ გამოყენებული ძალა გადაჭარბებული იყო. აქედან გამომდინარე, ხელისუფლების ხელთ არსებული არცერთი მტკიცებულება არ ამართლებდა გამოძიების დაწყებას გამნცხადებლის მიერ შეტანილი საჩივრის გარეშე.

88. ამის საპასუხოდ, მომჩივანი ამტკიცებს, რომ მისთვის ბრალის წარდგენა 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამის მოვლეთან დაკავშირებით, მისთვის შეუძლებელს ხდიდა მოეთხოვა იმავე ფაქტების პარალელური გამოძიების ჩატარება. ის შეახსენებს, რომ ხსენებული სისხლის სამართლის საქმის ფარგლებში, მას თავი დამნაშავედ არ უცვნია და გამუდმებით ამტკიცებდა, რომ თავს არ დასხმია ხელისუფლების წარმომადგენლებს, რაც ამართლებდა გამოძიების დაწყებას, მის წინააღმდეგ ძალის გამოყენების აუცილებლობასთან დაკავშირებით.

89. მხარეთა არგუმენტების გათვალისწინებით, სასამართლოს მიაჩნია, რომ მთავრობის მიერ მიმართვის შიდასამართლებრივი საშუალებების არამოწურვის თაობაზე წამოყენებული პრეტენზია არსებით ნაწილში უნდა გაერთიანდეს 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამეს, სავარაუდოდ განცდილ არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებულ პრეტენზიასთან, რომელთანაც ის მჭიდროდ არის დაკავშირებული. გარდა ამისა, სასამართლო თვლის, რომ აღნიშნული პრეტენზია წამოჭრის ფაქტობრივ და სამართლებრივ საკითხებს, რომლებიც არსებით განხილვას საჭიროებს. რაკი არ არსებობს დაუშვებლობის სხვა მოტივი, აღნიშნული პრეტენზია დასაშვებად უნდა იქნეს ცნობილი.

2. არსებითი განხილვა

ა) მხარეთა არგუმენტები

90. მთავრობა შეახსენებს, რომ № 88 საკნის ჩეჩენმა პატიმრებმა და მათ შორის, მომჩივანმაც, გადაწყვიტეს, არ მიეცათ მათი მეგობრების ექსტრადიციის საშუალება და ძალადობრივი წინაარმდეგობა გაუწიეს ხელისუფლების წარმომადგენლებს, რომლებიც 4 პირის ექსტრადიციის მიზნით, მათ წასაყვანად იყვნენ მისულები. იმის გათვალისწინებით, რომ პატიმრები შლიდნენ საკანში არსებულ მოძრავ ნივთებს და რომ სასჯელალსრულების დაწესებულების წარმომადგენლებმა ვერ შეძლეს მათი დამორჩილება, გამოძახებულ იქნა იუსტიციის სამინისტროს სპეცდანიშნულების რაზმი, რათა ამ უწყისრიგობისათვის ბოლო მოეღო. ამრიგად, საპყრობილის ადმინისტრაციის თანამშრომლები და სპეცრაზმელები დაუპირისპირდნენ რკინის ნაჭრებით, საწოლისა და ონკანის ნაწილებით, ასევე, საკნის კედლიდან გამოღებული, ტანსაცმელში გახვეული აგურის ბასრი ნაჭრებით შეიარაღებულ პატიმრებს, მათ შორის, მომჩივანს. სპეცრაზმელები და ასევე ციხის ადმინისტრაციის

თანამშრომლები დაიჭრნენ. როგორც კი მოხდა საკნიდან ყველა პატიმრის გამოყვანა, მომჩივანი იზოლირებულ იქნა.

91. აღნიშნული გარემოებებიდან გამომდინარე, მთავრობა მიიჩნევს, რომ სახელმწიფოს წარმომადგენლების მიერ ძალის გამოყენება ამ შემთხვევაში განპირობებული იყო პატიმრების, მათ შორის, მომჩივნის მხრიდან ძალადობით და მიზნად ისახავდა მთელ ციხეში უწყესრიგობის გავრცელების აღკვეთას. შედეგად, მთავრობა მიიჩნევს, რომ მომჩივნის წინააღმდეგ გამოყენებული ძალა გადაჭარბებული არ ყოფილა.

92. აღნიშნულის საპირისპიროდ, მომჩივანი თვლის, რომ მის წინააღმდეგ გამოყენებული ძალა გადამეტებული იყო. აღნიშნული არგუმენტის გასამყარებლად, ის, ერთი მხრივ მიუთითებს გადაწყვეტილებაზე „შამავეი და 12 სხვა საქართველოსა და რუსეთის წინააღმდეგ“, მეორე მხრივ, ის ამტკიცებს, რომ მას სახელმწიფოს წარმომადგენლებზე თავდასხმაში მონაწილეობის არავითარი პირადი ინტერესი არ ჰქონია, იმის გათვალისწინებით, რომ მან „2002 წლის აგვისტოში რუსეთ-საქართველოს საზღვრის უკანონოდ გადამკვეთი“ ჩეჩენი პატიმრების გარდაუვალი ექსტრადიციის შესახებ ტელევიზიით შეიტყო. ვინაიდან არნიშნული მას არ ეხებოდა, მომჩივანს არ ჰქონია მისი ექსტრადირების შიში და შესაბამისად, არ შეიძლება, მას ნდომებოდა სხვების ექსტრადიციისთვის ხელის შეშლა. მომჩივანი ამტკიცებს, რომ როდესაც ხელისუფლების წარმომადგენლებმა საკნის კარი გააღეს, მას ეძინა და არ იყო შეიარაღებული. მომჩივანი შეახსენებს, რომ თავდასხმაში მისი მონაწილეობა სასამართლოს მიერ მოსმენილი არცერთი მოწმის მხრიდან არ ყოფილა დადასტურებული და მისთვის მსჯავრის დადება მხოლოდ ხელისუფლების წარმომადგენელთა ჩვენებებს ეფუძნებოდა, რომლებიც აცხადებდნენ რომ №88 საკნის „ყველა პატიმარმა“ აგრესიულობა გამოავლინა ხელისუფლების წარმომადგენელთა მიმართ.

93. რაც შეეხება მიყენებულ დაზიანებებს, სამთავრობო მიმოხილვის პასუხში მომჩივანმა დამატებით აღნიშნა, რომ მას დარტყმები მიაყენეს ხერხემალსა და სახეში, რამაც ერთი კბილის დაკარგვა გამოიწვია. გარდა ამისა, მომჩივნის მტკიცებით, მას თავზე ელექტროშოკი დაადეს. იმისათვის, რომ ის საკნიდან გაეყვანათ, სპეცრაზმის თანამშრომლებმა ის ძირს დააწვინეს, ხელები ზურგსუკან გადაუგრიხეს და უმოწყალოდ ურტყამდნენ.

94. მთავრობა თვლის, რომ წინამდებარე საჩივარი სრულიად განსხვავდება შამავეის საქმისგან იმ თვალსაზრისით, რომ მომჩივნის მიერ სახელმწიფოს წარმომადგენლებისათვის გაწეული წინააღმდეგობა, ამ შემთხვევაში, გამოწვეული არ იყო ამ უკანასკნელთა ქმედებით (შამავეი და სხვები, ხსენებული ზემოთ, §380). ამგვარად, მთავრობა მომჩივანს საყვედურობს, რომ ის არ დაემორჩილა კანონიერ ბრძანებას, დაეტოვებინა საკანი მოუხედავად „სახელმწიფოს წარმომადგენლებზე თავდასხმაში მონაწილეობის ყოველგვარი პირადი ინტერესის არარსებობისა.“

95. და ბოლოს, მთავრობა აპროტესტებს იმ ფაქტს, რომ მომჩივანს უფრო ადრე დაკარგული კბილი და განცდილი ელექტროშოკი ევროპულ სასამართლოში სამართალწარმოების მხოლოდ შემდგომ სტადიაზე გაახსენდა. მთავრობა შეახსენებს,

რომ იყო რა წარმოდგენილი პროფესიონალი ადვოკატების მიერ შიდა სახელმწიფო უწყებების წინაშე, მომჩივანს არასდროს არ გაუპროტესტებია 2002 წლის 4 ოქტომბრისა და 2002 წლის ნოემბრის ექსპერტიზების ნამდვილობა. პირიქით, საჩივარში მან თავისი მსჯელობა აღნიშნულ ორ დასკვნაზე დააფუძნა და არცერთ მომენტში არ განუცხადებია ექსპერტიზის დასკვნებში მოცემული დაზიანებების გარდა დამატებით მიყენებული სხვა დაზიანებების შესახებ.

ბ) სასამართლოს შეფასება

96. სასამართლო შეახსენებს, რომ კონვენციის მე-3 მუხლი გაგებულ უნდა იქნეს, როგორც კონვენციის ერთ-ერთი უმთავრესი დებულება და დემოკრატიული ღირებულებების ერთ-ერთი უმთავრესი კომპონენტი, რომლებიც ევროპის საბჭოს განუყოფელი ნაწილებს წარმოადგენს (*Pretty c. Royaume-Uni*, n° 2346/02, §49, CEDH 2002-III). კონვენციის სხვა დებულებებთან განსხვავებით, მე-3 მუხლი აბსოლუტური მნიშვნელობისაა და არ ითვალისწინებს არავითარ გამონაკლისს ან პირობას, ხოლო კონვენციის მე-15 მუხლის თანახმად, ის არ ექვემდებარება არავითარ გადახვევას (იხ. *Chahal c. Royaume-Uni*, arrêt du 15 novembre 1996, *Recueil* 1996-V, p. 1855, §79).

97. სასამართლო იმეორებს, რომ სახელმწიფო პასუხისმგებელია პატიმრობაში მყოფ ნებისმიერ პირზე, ვინაიდან ეს უკანასკნლი, იმყოფება რა სახელმწიფო მოხელეთა ხელში, სუსტ პოზიციაში იმყოფება და ხელისუფლების მოვალეობაა მისი დაცვა (*Berktaç c. Turquie*, n° 22493/93, § 167, 1er mars 2001 ; *Algür c. Turquie*, n° 32574/96, §44, 22 octobre 2002).

98. თავისუფლებააღკვეთილი პირის მიმართ ფიზიკური ძალის გამოყენება, როცა მას, მისი ქცევით ამისი აუცილებლობა არ გამოუწვევია ლახავს ადამიანურ ღირსებას და პრინციპში, წარმოადგენს კონვენციის მე-3 მუხლით გარანტირებული უფლების დარღვევას (*Tekin c. Turquie*, arrêt du 9 juin 1998, *Recueil* 1998-IV, pp. 1517-1518, §§ 52 et 53 ; *Chamaïev et autres*, ხსენებული ზემოთ, §375).

99. გარდა ამისა, კონვენციის მე-3 მუხლი გულისხმობს ოფიციალური გამოძიების ჩატარების პოზიტიურ ვალდებულებას (*Assenov et autres c. Bulgarie*, arrêt du 28 octobre 1998, *Recueil* 1998-VIII, p. 3290, §102).

100. ამრიგად, ხელისუფლება ვალდებულია, საჩივრის შეტანისთანავე დაიწყოს მოქმედება. მაშინაც კი, როცა საჩივარი, როგორც ასეთი, არ არის შეტანილი, აუცილებელია გამოძიების დაწყება, თუ არსებობს საკმარისად ზუსტი მონაცემები, რომლებიც იძლევა ფიქრის საფუძველს, რომ ადგილი ჰქონდა წამებას ან არასათანადო მოპყრობას. ამ კონტექსტში, სისწრაფისა და გონივრული გულმოდგინების მოთხოვნა აშკარაა (*Membres (97) de la Congrégation des témoins de Jéhovah de Gldani c. Géorgie*, n° 71156/01, §97, CEDH 2007-... ; *İlhan c. Turquie* [GC], n°22277/93, §63, CEDH 2000-VII).

101. წინამდებარე საჩივართან დაკავშირებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ 2002 წლის ოქტომბერში, კომპეტენტურმა ორგანოებმა ჩაატარეს 2 სამედიცინო ექსპერტიზა მომჩივნის სხეულზე დაზიანებების დადგენისა და მათი სიმძიმის განსაზღვრის მიზნით. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ წმინდა სამედიცინო თვალსაზრისით, 2 სხვადასხვა ექსპერტის მიერ გამოვლენილი დაზიანებები მსუბუქი ხასიათისა იყო, იმ თვალსაზრისით, რომ ისინი ზიანს არ აყენებდნენ ჯანმრთელობას, უნდა ითქვას, რომ მომჩივანს ბარძაყებსა და თავზე აღნიშნებოდა სერიოზული დარტყმების კვალი და ასევე რამდენიმე სისხლჩაქცევა ბარძაყებზე, რომელთაგან ყველაზე დიდი 8x2 სმ. იყო. სასამართლოს შეხედულებით, აღნიშნული დაზიანებები საკმარისად მძიმე იყო იმისათვის, რომ რომ კონვენციის მე-3 მუხლის მოქმედების არეალში მოქცეულიყო (*cf. Chamaïev et autres*, ხსენებული ზემოთ, §§ 200 et 383 ; *Ribitsch c. Autriche*, arrêt du 4 décembre 1995, série A n° 336, pp. 9 et 26, §§ 13 et 39 ; *Assenov et autres*, ხსენებული ზემოთ, §§ 11 et 95 ; *mutatis mutandis*, *A. c. Royaume-Uni*, arrêt du 23 septembre 1998, *Recueil* 1998-VI, p. 2699, § 21).

102. საგამოძიებო მისიის ფარგლებში იმ გარემოებების აღდგენის შემდეგ, რომლებშიც 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამის მოვლენები მოხდა, სასამართლომ განაცხადა, რომ მას ეჭვი არ ეპარებოდა იმაში, რომ მომჩივნის თანამესაკნეებმა, მათი მტკიცების საწინააღმდეგოდ, ნამდვილად გაუწიეს ფიზიკური წინააღმდეგობა ჯერ საპრობილის თანამშრომლებს და შემდეგ სპეცდანიშნულების რაზმს (შამაევი, §377). შამაევის საქმესთან დაკავშირებული მისიის ფარგლებში თბილისში ჩამორთმეული ჩვენებების გათვალისწინებით (*Ibid.* §§ 147-151, 153, 155 და 156), სასამართლო არ გამორიცხავს, რომ მომჩივანი ასევე მონაწილეობდა, მისი თანამესაკნეების მხარდამხარ, ზემოხსენებული წინააღმდეგობის გაწევაში, თუმცა მას მოჰყავს ბ-ნი ჩიკვილადის, ციხის უსაფრთხოების სამსახურის უფროსის, ჩვენება, რომლის მიხედვითაც, „*ორი პატიმარი უშედეგოდ ცდილობდა*“ დანარჩენი პატიმრების დამშვიდებას, რომლებიც ხელისუფლების წარმომადგენელთა მიმართ განსაკუთრებით აგრესიულად იქცეოდნენ (*Ibid.* §157 *in fine*).

103. აღნიშნული მიმართულებით ხელისუფლების მიერ გამოძიების ჩატარების არარსებობის გამო, უცნობია, იყო თუ არა მომჩივანი აღნიშნულ „ორ პატიმარს“ შორის, იყო თუ არა ის შეიარაღებული და როგორი იყო მისი აგრესიულობის დონე. აქედან გამომდინარე, შეუძლებელია იმის დადგენა, მომჩივნის მოქმედებიდან გამომდინარე, იყო თუ არა აუცილებლობით ნაკარნახევი მის წინააღმდეგ ძალის გამოყენება (*R.L. et M.-J.D. c. France*, n° 44568/98, §§ 67 et 68, 19 mai 2004 ; *Rehbock c. Slovénie*, n° 29462/95, § 77, CEDH 2000-XII). შესაბამისად, სასამართლოს არ შეუძლია იმ დავის გადაჭრა, რომელიც ამ საკითხთან მიმართებით მხარეთა დაპირისპირებას იწვევს (§§ 92 და 94) და შესაბამისად, არ შეუძლია იმის დადგენა, ჰქონდა თუ არა ადგილი კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას ამ კუთხით.

104. გამოძიების წარმართვასთან დაკავშირებით, სასამართლო არ იზიარებს მთავრობის არგუმენტს იმის შესახებ, რომ „პატიმრობის შესახებ“ კანონის მე-9 მუხლისა და სსსკ-ის 261-ე და 263-ე მუხლების გამოყენებით, მომჩივანს უნდა შეეტანა ოფიციალური საჩივარი იმისათვის, რომ კომპეტენტურ ორგანოებს დაეწყოთ

გამოძიება მომჩივნის წინააღმდეგ ძალის გამოყენებასთან დაკავშირებით, რაც მის სხეულზე არსებული დაზიანებების მიზეზი გახდა. უპირველეს ყოვლისა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მთავრობის მიერ მოყვანილი დებულებები, პირიქით, ეხება კომპეტენტური ორგანოების მხრიდან, „დანაშაულის ნიშნების არსებობის ნებისმიერ შემთხვევაში“ გამოძიების დაწყების ვალდებულებას, მათთვის სხვადასხვა წყაროებიდან მოპოვებულ ინფორმაციებზე დაყრდნობით. ამასთანავე, ხსენებულ შამაევის საქმეში, სასამართლომ დაადგინა, რომ ხელისუფლების წარმომადგენლებისათვის წინააღმდეგობის გაწევის გამო, 2002 წლის 9 ოქტომბერს, კომპეტენტურმა ორგანოებმა სისხლის სამართლის საქმე აღძრეს №88 საკნის პატიმრების წინააღმდეგ, ისე, რომ მსხვერპლთა მიერ ამის შესახებ საჩივრის შეტანა აუცილებელი არ ყოფილა (შამაევი §§ 96 და 97). თუმცა მთავრობას იგივე მოქმედება არ განუხორციელებია ხელისუფლების წარმომადგენლების მიერ იმავე პატიმრების წინააღმდეგ ძალის გამოყენებასთან დაკავშირებით, არც ხსენებული საქმის ფარგლებში და არც განცალკევებული სახით (*Ibid.* § 384). მათ არჩიეს, ამ კუთხით საერთოდ არ ჩაეტარებინათ გამოძიება, რასაც, სხვათა შორის, არც მთავრობა უარყოფს (§87).

105. როგორც საქმიდან ირკვევა, მომჩივნისა და მისი თანამოსაკნეების წინააღმდეგ აღძრული საქმის გამოძიება და განხილვა მხოლოდ №88 საკნის ყველა ბინადრის მიერ ფიზიკური წინააღმდეგობის გაწევას ეხებოდა. არც ერთ მომენტში არ მომხდარა თვით პატიმრების წინააღმდეგ გამოყენებული ძალის პროპორციულობის საკითხის განხილვა.

106. სასამართლო მიიჩნევს, რომ კომპეტენტურ ურგანოებს, რომლებიც სრულად იყვნენ ინფორმირებულნი №88 საკანში 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამეს მომხდარი მოვლენების დეტალების თაობაზე და იცოდნენ, რომ მომჩივანი, მის წინააღმდეგ სისხლის სამართლის საქმის მთელი წარმოების განმავლობაში, ამტკიცებდა, რომ ის უმიზეზოდ იყო ნაცემი სპეცრაზმის მიერ (§§ 21 და 27), უნდა ჩაეტარებინათ გამოძიება მომჩივნის მიერ საჩივრის ოფიციალურად შეტანამდე. აღნიშნული მით უფრო შეესაბამება სიმართლეს, რომ სამედიცინო ექსპერტიზების მოხსენებები ადასტურებენ მომჩივნის სხეულზე მნიშვნელოვანი დაზიანებების არსებობას, არასასოდეს არ ყოფილა დადგენილი, რომ აღნიშნული დაზიანებები სახელმწიფოს წარმომადგენლების მიერ იქნა მიყენებული და რომ სსსკ-ის 24-ე (§4) და 261-ე (§1) მუხლების შესაბამისად, კომპეტენტური ორგანოები ვალდებულნი იყვნენ, ჩაეტარებინათ გამოძიება იმ გარემოებებთან დაკავშირებით, რომლებშიც ადგილი ჰქონდა მომჩივნის წინააღმდეგ ძალის გამოყენებას.

107. ასეთ პირობებში, სასამართლო ასკვნის, რომ მომჩივნის წინააღმდეგ ძალის გამოყენების პროპორციულობასთან დაკავშირებით გამოძიების არჩატარებით, საქართველოს ხელისუფლებამ არ შეასრულა მისთვის კონვენციის მე-3 მუხლით დაკისრებული პოზიტიური ვალდებულებები. მთავრობის არგუმენტი იმის შესახებ, რომ მომჩივანს უნდა შეეტანა საჩივარი და გამოძიების დაწყებისთვის ჩაეტარებინა შესაბამისი პროცედურები, დაუშვებლად უნდა გამოცხადდეს.

III. კონვენციის მე-5 (§§ 3 და 4) და მე-13 მუხლის, ასევე, მე-4 დამატებითი ოქმის მე-2 მუხლის დარღვევებთან დაკავშირებით

108. ეყრდნობა რა კონვენციის მე-5 (§3) მუხლს, მომჩივანი ჩივის, რომ 2003 წლის 12 იანვარს, მისი წინასწარ პატიმრობაში მოთავსებისას, 2003 წლის 17 იანვრისა და 10 აპრილის გადაწყვეტილებებში, ეროვნულმა სასამართლოებმა არ განიხილეს მისი განთავისუფლების სასარგებლო არგუმენტები და მათი მსჯელობა დაეფუძნა მხოლოდ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმეს. მომჩივნის თანახმად, ის წინასწარ პატიმრობაში მოთავსებულ იქნა არა დანაშაულის ჩადენისთვის, არამედ იმის გამო, რომ პროკურატურას მისცემოდა მისთვის წინასწარი პატიმრობის შეფარდების დასაბუთება, რომელიც უკანონო გახდა 2002 წლის 3 აგვისტოდან.

109. კონვენციის მე-5 (§3) მუხლი შემდეგნაირად არის ფორმულირებული :

„ამ მუხლის 1-ლი c პუნქტის დებულებების თანახმად, დაკავებული ან დაპატიმრებული ყველა პირი დაუყოვნებლივ უნდა წარედგინოს მოსამართლეს ან სასამართლო ხელისუფლების განხორციელებისათვის კანონით უფლებამოსილ სხვა მოხელეს და მას უფლება უნდა ჰქონდეს, მისი საქმე განიხილოს სასამართლომ გონივრულ ვადაში, ან გათავისუფლდეს საქმის განხილვის განმავლობაში. გათავისუფლება შეიძლება უზრუნველყოფილ იქნეს სასამართლო პროცესზე გამოცხადების გარანტიებით.“

110. სასამართლო აღნიშნავს, რომ 2003 წლის 12 იანვარს, თბილისის მთაწმინდა-კრწანისის 1-ლი ინსტანციის სასამართლომ მომჩივანს 3-თვიანი წინასწარი პატიმრობა შეუფარდა (§20). მომჩივნის წინასწარი პატიმრობის ვადა გაგრძელებულ იქნა თბილისის საოლქო სასამართლოს 2003 წლის 17 იანვრის გადაწყვეტილებით, რომელიც სსსკ-ის 243-ე (§1 „ა“) მუხლის თანახმად, საბოლოო იყო. (§22).

111. სასამართლო შეახსენებს, რომ საოლქო სასამართლოს აღნიშნული გადაწყვეტილება წარმოადგენს „საბოლოო შიდა სასამართლო გადაწყვეტილებას“, კონვენციის 35-ე (§1) მუხლის გაგებით (*Davtian c. Géorgie* (déc.), n° 73241/01, 6 septembre 2005 ; *Pandjigidzé et autres c. Géorgie* (déc.), n° 30323/02, 20 juin 2006 ; *Ghvaladzé c. Géorgie* (déc.), n° 42047/06, 11 septembre 2007). ვინაიდან მომჩივანმა ევროპულ სასამართლოს მიმართა 2003 წლის 31 ოქტომბერს, 2003 12 და 17 იანვრის ეროვნული სასამართლო გადაწყვეტილებების მოტივაციასთან დაკავშირებული მისი პრეტენზიები დაგვიანებულია და კონვენციის 25-ე (§§ 1 და 4) მუხლის შესაბამისად, დაუშვებლად უნდა იქნეს ცნობილი.

112. რაც შეეხება წინასწარი პატიმრობის ვადის გაგრძელების შესახებ 2003 წლის 10 აპრილის გადაწყვეტილებას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ფაქტების დადგომის დროს, შიდა სამართალში არ არსებობდა მისი გასაჩივრების საშუალება (სსსკ-ის 243-ე (§11) მუხლი). ეყრდნობა რა კარგად ჩამოყალიბებულ პრეცედენტულ სამართალს, რომლის მიხედვითაც, მიმართვის შიდა სამართლებრივი საშუალებების არარსებობის დროს, 6-თვიანი ვადა აითვლება იმ აქტიდან, რომლისთვისაც მომჩივანს საჩივარში ბრალი ედება (*Onder c. Turquie* (déc.), n° 39813/98, 10 juillet 2001 ;

Pandjigidzé et autres, განჩინება, ხსენებული ზემოთ), სასამართლო ასკვნის, რომ საჩივრის ეს ნაწილიც დაგვიანებულია, შესაბამისად, ის დაუშვებლად უნდა იქნეს ცნობილი კონვენციის 35-ე (§§ 1 და 4) მუხლის გამოყენებით.

2. კონვენციის მე-5 (§4) მუხლის დარღვევასთან დაკავშირებული პრეტენზიები

113. ეყრდნობა რა კონვენციის მე-5 (§4) მუხლს განცალკევებულად და ასევე, მე-13 მუხლთან ერთობლიობაში, მომჩივანი ჩივის, რომ 2003 წლის 17 იანვარსა და 10 აპრილს შორის პერიოდში, მისი პატიმრობის კანონიერების შემოწმებას საერთოდ არ ჰქონია ადგილი, მაშინ როდესაც სსსკ-ის 140-ე (§7) მუხლი მას არ აძლევდა აღნიშნულ ფაქტთან დაკავშირებით სასამართლოსთვის მიმართვის უფლებას. მომჩივანი ასევე აპროტესტებს მისი წინასწარი პატიმრობის ვადის გაგრძელების შესახებ 2003 წლის 10 აპრილის გადაწყვეტილების გასაჩივრების საშუალების არქონას.

114. კონვენციის მე-5 (§4) მუხლი შემდეგნაირად არის ფორმულირებული :

„ყველას, ვისაც დაკავებით ან დაპატიმრებით აღეკვეთა თავისუფლება, უფლება აქვს, მიმართოს სასამართლოს, რომელიც სწრაფად განიხილავს მისი დაპატიმრების მართლზომიერების საკითხს და გამოსცემს ბრძანებას მისი გათავისუფლების შესახებ, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი.“

115. დამატებით შეახსენებს რა, რომ კონვენციის მე-3 მუხლი წარმოადგენს *lex specialis*-ს პატიმრობასთან მიმართებით (იხ. სხვებსა შორის, შამაევი და სხვები, §435), სასამართლო აუცილებლად არ მიიჩნევს საჩივრის ამ ნაწილის მე-13 მუხლის კუთხით განხილვას.

116. რაც შეეხება მომჩივნის პატიმრობის კანონიერების პერიოდული კონტროლის არარსებობას 2003 წლის 17 იანვარსა და 10 აპრილს შორის პერიოდში, სასამართლო შეახსენებს, რომ კონვენციის მე-5 (§4) მუხლი არ გულისხმობს მხოლოდ წინასწარი პატიმრობის შეფარდების შესახებ გადაწყვეტილების თანმხლებ სასამართლო კონტროლს. პირიქით, ის პატიმარს აძლევს რეგულარული ინტერვალებით მისი პატიმრობის კანონიერების გადასინჯვის უფლებას, მას შემდეგ, რაც გაჩნდება ახალი კითხვები მისი პატიმრობის კანონიერებასთან დაკავშირებით (*Kolanis c. Royaume-Uni*, n° 517/02, §80, CEDH 2005-V ; *Jurjevs c. Lettonie*, n° 70923/01, §57, 15 juin 2006).

117. რაც შეეხება მოცემულ საქმეს, სადავო პერიოდი, რომლის განმავლობაშიც ეროვნული სასამართლოები ვალდებულნი იყვნენ, მომჩივნის თანახმად, ჩაეტარებინათ მისი პატიმრობის კანონიერების კონტროლი, დასრულდა 2003 წლის 10 აპრილს ანუ მისი საჩივრის შეტანამდე 6 თვეზე მეტი ხნით ადრე.

118. ნებისმიერ შემთხვევაში, სსსკ-ის 140-ე (§17) მუხლის შესაბამისად, წინასწარი მოკვლევის ნებისმიერ ეტაპზე, მაშასადამე, 2003 წლის 10 აპრილის

შემდეგაც, მომჩივანს შეეძლო მოეთხოვა მისი წინასწარი პატიმრობის კანონიერების საკითხის განხილვა, წინა გადაწყვეტილებების მიღების დროს მოსამართლისათვის უცნობი, ახალი გარემოებების გათვალისწინებით. თუმცა მომჩივანმა აღნიშნული უფლება არ გამოიყენა. უფრო მეტიც, ევროპული სასამართლოს წინაშე, მას არცერთ მომენტში არ დაუკონკრეტებია, კანონიერებასთან დაკავშირებული და 2003 წლის 17 იანვარსა (სააპელაციო კონტროლის თარიღი) და 2003 წლის 10 აპრილს (მომდევნო კონტროლი) შორის პერიოდში მომხდარი რომელი საკითხი ასაბუთებდა იმას, რომ სასამართლოს, საკუთარი ინიციატივით ან მისი მოთხოვნის საფუძველზე, უნდა განეხილა ხსენებული 3 თვის განმავლობაში მისი წინასწარ პატიმრობაში ყოფნის კანონიერების საკითხი. (იხ. გალუაშვილი საქართველოს წინააღმდეგ, №40008/04, 2006 წლის 24 ოქტომბერი).

119. ასეთ პირობებში, სასამართლოს მიაჩნია, რომ საჩივრის ეს ნაწილი მთლიანობაში აშკარად დაუსაბუთებელია და დაუშვებლად უნდა იქნეს ცნობილი კონვენციის 35-ე (§§ 3 და 4) მუხლის შესაბამისად.

120. რაც შეეხება 2003 წლის 10 აპრილის გადაწყვეტილების გასაჩივრების საშუალების არარსებობას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ფაქტების დადგომის დროისათვის, სსსკ-ის 143-ე (§11) მუხლი არ ითვალისწინებდა მე-2 ინსტანციის სასამართლოში წინასწარი პატიმრობის ვადის გაგრძელების შესახებ 1-ლი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილების გასაჩივრების შესაძლებლობას.

121. იმ ფაქტისაგან დამოუკიდებლად, რომ კონვენციის მე-5 (§4) მუხლი არ ავალდებულებს სახელმწიფოებს 2 ინსტანციის მქონე სასამართლო სისტემის შექმნას, წინასწარი პატიმრობის კანონიერების შემოწმებისა და გაფართოების მოთხოვნის განხილვის მიზნით (იხ. სხვებს შორის, *Rapacciuolo c. Italie*, n° 76024/01, §31, 19 mai 2005), კონვენციის მე-5 (§4) მუხლის საფუძველზე წამოყენებული პრეტენზიის აღნიშნული ნაწილი დაგვიანებულია. შესაბამისად, ის უარყოფილი უნდა იქნეს, როგორც დაუსაბუთებელი, კონვენციის 35-ე (§§ 3 და 4) მუხლის შესაბამისად.

3. მე-4 დამატებითი ოქმის მე-2 მუხლის დარღვევასთან დაკავშირებული პრეტენზიები

122. მომჩივანი მიიჩნევს, რომ დაპატიმრების გამო ის გახდა მე-4 დამატებითი ოქმის მე-2 მუხლით გარანტირებული გადაადგილების თავისუფლების უფლების დარღვევის მსხვერპლი.

123. მე-4 დამატებითი ოქმის მე-2 მუხლი შემდეგნაირად არის ფორმულირებული :

„1. ყველას, ვინც კანონიერად იმყოფება სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, აქვს ამ ტერიტორიის ფარგლებში თავისუფალი მიმოსვლისა და საცხოვრებელი ადგილის თავისუფლად არჩევის უფლება (...“

124. სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოცემულ შემთხვევაში საქმე ეხება არა მიმოსვლის თავისუფლების უბრალო შეზღუდვას მე-4 დამატებითი ოქმის მე-2 მუხლის გაგებით, არამედ კონვენციის მე-5 მუხლიდან გამომდინარე დაპატიმრებას (*mutatis mutandis, Assanidzé c. Géorgie* [GC], n° 71503/01, §194, CEDH 2004-II.). განიხილა რა ზემოთ მომჩივნის მიერ კონვენციის მე-5 მუხლის საფუძველზე წამოყენებული პრეტენზიები, სასამართლო არ მიიჩნევს, რომ განსხვავებული კითხვა ისმება მე-4 დამატებითი ოქმის მე-2 მუხლის კუთხით. შესაბამისად, სასამართლო ასკვნის, რომ აღნიშნული პრეტენზია დაუშვებელია კონვენციის 35-ე (§§ 3 და 4) მუხლის შესაბამისად.

IV. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

125. კონვენციის 41-ე მუხლის შესაბამისად,

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდასახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში, სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს.“

ა. მორალური ზიანი

126. მორალური ზიანის ანაზღაურების სახით, მომჩივანი 1.000.000 ევროს ოდენობის თანხას ითხოვს. მისი გათავისუფლების შემდეგ, თბილისის წამებისა და ძალადობის მსხვერპლთა რეაბილიტაციის ცენტრის დასკვნაზე დაყრდნობით, მომჩივანი ამტკიცებს, რომ პატიმრობამ და არასათანადო მოპყრობამ მის ფსიქიკას მნიშვნელოვანი ზიანი მიაყენა. ზემოხსენებული დასკვნა აღწერს მომჩივნის პატიმრობას რუსეთში სხვადასხვა სისხლის სამართლის საქმეების ფარგლებში და ასევე აანალიზებს საქართველოში მის შემდგომ პატიმრობასთან დაკავშირებულ ფაქტებს.

127. მთავრობა კატეგორიულად ეწინააღმდეგება აღნიშნულ მოთხოვნას, მას გადაჭარბებულად და დაუსაბუთებლად მიიჩნევს და გაპროტესტებულ დარღვევებთან მის ვერავითარ კავშირს ვერ ხედავს. მთავრობას მიაჩნია, რომ თუ წინამდებარე საქმეში სასამართლო დარღვევას დაადგენს, ეს სავარაუდოდ განცდილი მორალური ზიანისთვის სრულიად საკმარისი სამართლიანი დააკმაყოფილება იქნება.

128. სასამართლოს ეჭვი არ შეაქვს იმაში, რომ დადგენილი დარღვევების გამო მომჩივანს მიადგა გარკვეული მორალური ზიანი.

129. აქედან გამომდინარე, ხელმძღვანელობს რა სამართლიანობის პრინციპით, სასამართლო მომჩივანს მიაკუთვნებს 10.000 ევროს მორალური ზიანის ანაზღაურების სახით.

ა) ხარჯები და დანახარჯები

130. როგორც ეროვნული, ისე ევროპული სასამართლოების წინაშე, ქ-ნების მ. გიოშვილის, მ. კობახიძის, ლ. მუხაშავრიასა და თ. გაბისონიას მიერ მისი ინტერესების დაცვისათვის, მომჩივანი ითხოვს 5.000 ევროს. აღნიშნული მოთხოვნის გასამყარებლად დოკუმენტების წარმოდგენის გარეშე, მომჩივანი შეახსენებს, რომ ადვოკატები მას წარმოადგენდნენ საგამომიებო ორგანოებთან და ეროვნულ სასამართლოებთან ურთიერთობაში, რომ მათ მოამზადეს სასამართლოში წარსადგენი საჩივარი და შემდგომ – აღნიშნული განაცხადების გასამყარებლად წარმოსადგენი სხვადასხვა დოკუმენტი.

131. მთავრობა ეწინააღმდეგება აღნიშნულ მოთხოვნას. ის მიიჩნევს, რომ ყოველგვარი დოკუმენტის წარმოდგენის გარეშე, არაფერი არ ადასტურებს იმას, რომ ხსენებული ხარჯები ნამდვილად იქნა გაღებული. ნებისმიერ შემთხვევაში, მთავრობის შეხედულებით, მოთხოვნილი თანხა გადაჭარბებულია. უფრო მეტიც, მოცემულ საქმეში 4 იურისტის ჩართვა საერთოდ არ იყო აუცილებელი, იმის გათვალისწინებით, რომ ის არავითარ განსაკუთრებულ სირთულეს არ წარმოადგენდა.

132. თუმცა მთავრობა აღნიშნავს, რომ მომჩივანს, რა თქმა უნდა, მოუწია გარკვეული ხარჯების გაღებამ მისი ინტერესების დასაცავად და აღნიშნავს, რომ 300 ევროს ოდენობის თანხა იქნებოდა სამართლიანი და გონივრული.

133. სასამართლო აღნიშნავს, რომ, რეგლამენტის 62-ე (§2) მუხლის შესაბამისად, კონვენციის 41-ე მუხლის საფუძველზე წამოყენებული თითოეული პრეტენზია უნდა იყოს დაანგარიშებული, შესაბამის გრაფებში განაწილებული და აუცილებელი მტკიცებულებებით გამყარებული, რის გარეშეც, სასამართლოს შეუძლია, ნაწილობრივ ან მთლიანად, უარყოს აღნიშნული მოთხოვნა (*Svipsta c. Lettonie*, n° 66820/01, § 170, CEDH 2006-... (extraits)).

134. მოცემულ საქმეში, მომჩივანი შემოიფარგლება მხოლოდ მისი ინტერესების დაცვის ანაზღაურების მიზნით გადასახდელი თანხით, ყოველგვარი აუცილებელი დამადასტურებელი დოკუმენტის წარდგენის გარეშე. ასეთ პირობებში, სასამართლომ გადაწყვიტა, უარყოს აღნიშნული მოთხოვნა, როგორც დაუსაბუთებელი.

გ) საურავი

135. სასამართლოს მიაჩნია, რომ საურავის ოდენობა უნდა დადგინდეს ევროპის ცენტრალური ბანკის ზღვრული სასესხო განაკვეთის მიხედვით, რასაც დაემატება 3 პროცენტი.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო ერთხმად :

1. უარყოფს მთავრობის არგუმენტებს მომჩივნის წარმომადგენელთა რწმუნებულებების ნამდვილობასთან დაკავშირებით;

2. ერთად განიხილავს დასაშვებობასა და არსებით მხარეს და უარყოფს მთავრობის არგუმენტს, 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამესთან მიმართებით მიმართვის შიდა სამართლებრივი საშუალებების არამოწურვასთან დაკავშირებით;

3. დასაშვებად აცხადებს მომჩივნის კონვენციის მე-3 მუხლზე დამყარებულ პრეტენზიებს, ხოლო დანარჩენს - დაუშვებლად;

4. ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას თბილისის №5 საპყრობილეში მომჩივნის პატიმრობის პირობების გამო (§84);

5. ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას 2002 წლის 3-4 ოქტომბრის ღამეს, მომჩივნის წინააღმდეგ ძალის გამოყენებასთან დაკავშირებით გამოძიების არარსებობის გამო (§§ 105 და 107);

6. ადგენს, რომ

ა) მოპასუხე სახელმწიფომ მომჩივანს, კონვენციის 44-ე (§2) მუხლის შესაბამისად, გადაწყვეტილების ძალაში შესვლის დღიდან 3 თვის განმავლობაში, გადახდის დღეს არსებული კურსით, ეროვნულ ვალუტაში, უნდა გადაუხადოს 10.000 (ათი ათასი) ევრო მორალური ზიანისათვის, რომელსაც დაემატება ნებისმიერი გადასახადი, რომელიც შეიძლება გადასახდელი გახდეს;

ბ) აღნიშნული ვადის გასვლის შემდეგ, თანხის სრულ გადარიცხვამდე, ზემოხსენებულ თანხას საჯარიმო პერიოდის განმავლობაში დაერიცხება, გადახდის დღეს მოქმედი, ევროპის ცენტრალური ბანკის ზღვრული სასესხო განაკვეთის თანაბარი ჩვეულებრივი პროცენტები, რასაც დაემატება 3 პროცენტი ;

4. უარყოფს მომჩივნის დანარჩენ მოთხოვნებს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.

შესრულებულია ფრანგულ ენაზე და მხარეებს ეცნობათ წერილობით 2009 წლის 13 იანვარს, რეგლამენტის 77-ე (§§ 2 და 3) მუხლის შესაბამისად.

სალი დოლე
სექციის განმწესრიგებელი

ფრანსუაზ ტულკენსი
თავმჯდომარე